

427

171/2

1st Edition

157157

Paul (Albany) 1-5
Paul F. 4

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
Research Library, The Getty Research Institute

<http://www.archive.org/details/lvsvsserivsquohe00maie>

L V S V S S E R I V S ,

Q U O

H E R M E S sive M E R C V R I V S

R E X

M U N D A N O R U M O M N I U M
S U B H O M I N E E X I S T E N T I U M ,

post longam disceptationem in Concilio OCTOVIRALI
habitam, homine rationali arbitro, judicatus
& constitutus est.

A V T H O R E

M I C H A E L E M A J E R O Com. Pal. Med. D.

H O R A T .

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.

O P P E N H E I M I I

Ex Chalcographia HIERONYMI GALLERI,
Sumptibus LUCÆ JENNIS. Bibliop. 1616.

101 BLETTE
DER
STADTBIBLIOTHEK
ZU

101 BLETTE
DER
STADTBIBLIOTHEK
ZU
Breslau.

CLARISSIMIS, POLITISSIMIS,
EXCELLENTISSIMIS QVE
VIRIS:

DN. FRANCISCO ANTONIO, Londin. Anglo, Se-
niori.

DN. JACOBO MOSANO Illustris. MAURITII Haf-
siæ Landgravii, Archiatro digniori.

DN. CHRISTIANO RUMPHIO Electorali Palatino
ad Rhenum Med. ordinario circumspecto.

*Singulis Medicinæ Doctoribus sagacissimis, Chymicis expertis-
simis & amicis meis jucundissimis, tanquam trino Charitum
vinculo, doctrinæ rarioris scrinio & humanitatis
singularis sacello,*

D. D. D.

MICHAEL MAJERUS Med. D. C. Pal.

IRI, Virtute, Doctrinâ veraq; ani-
mi Nobilitate longè conspicui,
cum usu receptum sit inter ve-
rè amicos, ut alter alteri donaria,
etiam quoad precium exigua, uti
sunt poma, nuces, aliæve esculenta, potulenta

seu utensilia, non tam propter se, suamve dignitatem, quam grati animi, nullo loci vel temporis spacio interrupti, significationem, mittat & ab invicem recipiat, hinc non dubitavi, vobis non nihil ex vernis meis, & quasi raptim ex ingenii lusu (dum in Anglia aliquando in hujusmodi mentem post seria chymica inciderem) natum & productum, non quidem instar Minervæ (Phidiæ) ex Jovis cerebro profiliantis, sed potius Hebes (quam Juventutem Latini appellant, quasi jucunditati præfectam & Jovi à poculis) ex Junonis citta, pica seu malacia, hoc est, esu lactucæ agrestis, cum ab Apolline convivio accepta esset, absque ullo cum mare concubitu, monstrosè editæ, mittere & offerre; quod scriptionis genus, si seriis indulgens studiis, ut ludibundum, si animi recreationi, ut non minus serium, pro Vestro in me amore, meoque in Vos candore mutuo, recipiatis, etiam atque etiam rogo: Nec verò velim, ut tam doni precium, quod quia chartaceum, vile est nimis, quam donantis animum, qui vobis nunquam non addictus, respiciatis & veluti nuces aut poma, ab amica manu profecta, æstimetis: Interim quomodocunque sit, me vobis Regem & preciosissima ferè mundi omnia dedicasse

dicasse & obtulisse, si non quoad formam, tamen materiam, agnoscetis, méque inter Vestri amantissimos, ut hæctenus (quod ego vicissim) numerabitis. Valete, dabam Francofurti ad Mœnum, ipso ex Anglia reditu, Pragam abiturus; Anno 1616. Mense Septembri.

A 3

SUM-

S U M M A L I B R I

Hexastico expressa.

A Nser, Apis, Vitulus, Bombyx, Ovis, Ostrea, Li-
 Mercurius, servant totius orbis opes. (num,
 Ne nimium studeas his tot parere magistis,
 Quisquis amas alta vim rationis homo.
 Cetera vana putes, uni servire D E O, sit
 Cura, habet Hermetis post Medicina locum.

LVSVS

L V S V S S E R I V S .

Q V O .

HERMES SIVE MERCURIUS

R E X

MUNDANORUM OMNIUM, & C.

judicatus & constitutus.

CUm jam sæpè in magno hujus mundi Amphitheatro acriter disceptatum esset, cui ex omni numero presentium primi honoris subsellium deberetur, ac propter immensam personarum rerumq; diversitatem & multitudinem, summa tanti negotii in varias & innumeras sententias divideretur, sic ut quot capita, tot sensus revera apparerent, communi consilio tandem conclusum est, ut ex omni tribu rerum mundanarum delectus institueretur, hoc modo, ut ex quadrupedum genere (quia hoc amplissimum) ad summum bina, ex avibus, piscibus, insectis, reptilibus, vegetabilibus & mineralibus singulis singula, omnium consensu deligerentur, & ad comitia proxima mitterentur, ubi coram HOMINE, tanquam sapientissimo omnium arbitro, ex octonis illis Rex salutandus foret. Melius enim & rationi

magis

magis conforme putabatur, Optimates pauciores ex unaquaque Tribu seu gente electos, electores unius, subdelegata totius populi potestate, constituere, quam tantam turbam (qua belua multorum capitum & confusionis causa est) iterum convocare, eiq; ad dissensionem nec non civile bellum occasionem praeberet. Post disquisitiones autem diutinas in unaquaque classe orbis terreni privatim habitas, OCTO-VIRI selecti producuntur, nempe, ut predictum, ex prima Vitulus & Ovis, ex secunda Anser, ex tertia Ostrea, ex quarta Apis, ex quinta Bombyx, ex sexta Linum, & ex septima MERCURIUS: Hi omnes convenere & ad hominem JUDICEM designatum unanimiter, ut tantos HEROAS, candidatos Regiae dignitatis, decuit, iter suum direxerunt. Erat autem is omni vestium apparatu instructissimus: Thorax & Caligae ex veluto preciosissimo coloris nigerrimi, undiquaque aureis filamentis interdistinctae: Pallium ex panno subtilissimo ejusdem coloris; sic pileus ex eadem materia unionibus in cinguli modum decoratissimus; Collarium ex linteis tenuissimis albidissimisque: Torques ex auro artificiosissimum collum cingens: At ne reliqua nimis curiosè describam quicquid hominem maximè decoratum & splendidum reddere posset, ipsi non defuit: Adhuc ingenium humanioribus literis, omniumque scientiarum cultu erudierat, quod maximè Judicem tanta cause decebat. Adhuc fortè sub Dio confidentem collo herbofo, floribusq; confito, subdelegati jam dicti accedunt, eique desiderii sui summam, Vitulo perorante, exponunt in hunc modum:

V I T V L V S.

Propositio
omnium
nomine.

QUOTQUOT huc advenimus, Homo discretissime, tui arbitrii calculum expectamus: Quocirca ne succenseas nobis, quod tam inopportuna fortè interpellatione

pellatione te molestemus: Rem breviter, modò audias, ut se habet, narrabo: Jam pridem inter nos totius orbis incolas, hoc est, tam animalium & vegetabilium, quàm mineralium ordines, gravissima lis exorta est, cui ex nobis post hominem palma præ eminentiæ daretur: Unde cum Senatus Populusque Universi in diversissimas opiniones sibi invicem contrarias, quæ nulla ratione componi possent, discinderentur, nobis tandem ex omnibus selectis & mandataria potestate instructis, id negotii dederunt, ut ad te, tanquam Rationalem omnium nostrum Dominatorem contenderemus, tibi que rem omnem declararem, quo unum ex nostro medio, dignissimum meritis & officiis erga genus humanum, omnium regem pronunciares, in quo honestissimo proposito, non diffidimus, quin postquam omnes nos ordine audiveris, desiderio nostro lubens satisfactorius sis: sumus nos omnes vicissim tibi tuoque generi nunquam non subjectissimi & morigeri.

Adhæc cum annuisset homo, gestuque & vultu satis humanum se declarasset, quin, inquit, adferte, si quid habetis: Hoc enim die me à studiis serioribus vacuum sciatis, quem totum, si vestris commodis & quieti consulere potero, hujus causæ cognitioni daturus sum: Dicatis autem eodem ordine, quo antehac incessistis, tuque Vitule, sis prior; te sequatur Ovis, hanc Anser, hunc Ostrea, hanc Apis, post Bombyx, mox Linum; denique Mercurius, unus post alium, absque ulla interruptione aut lite, alteriùsve calumniis, perorato: Quæ lex semel in initio dicta toto hoc discursu observanda erit; Quibus responsis, ad audiendum se composuit: Et mox VITULUS sic incipit:

*Responsio
Arbitri ho-
minis:*

Viruli ora-
tio:

Ad te accessimus, HOMO dispensator omnium, ut ex nobis regem eligas, non formosissimum aut nitidissimum colore, nec celerrimum motu corporis, sed talem, qui meritis & utilitatibus erga homines maximè excellat: quod si consideraveris, meo generi in primis id convenire præ reliquis omnibus animadvertes. Consistunt autem hæc merita, partim in laboribus, quibus vivi humanum genus juvamus, partim in iis, quæ à nobis desumuntur adhuc viventibus; partim mortuis: in quibus ternis, tanquam certis limitibus, oratio mea verfabitur, nec citra ultràve egredietur unquam: LABORES, quos hominum gratia nos perferimus, sunt immensi, nec ulli animalium ex præsentibus tolerabiles: de cæteris enim hîc mihi non est sermo, cum regis electio tantum ex præsentibus, & non absentibus quibuscunque, fieri debeat: In primis homini inservimus in agrorum cultu, qui absque nobis vix unquam bene perficitur: Fateor, quod non multum ad alia admittimur, nisi tractionem aratri & currûs: sed hæc negotia sunt ad eò necessaria, ut omnibus aliis longè antecellant. Nam si agri non subverterentur aratris, jugo nostrarum cervicum attractis, fruges iis inseminari nõ possent, quibus non feminatis, unde homo viveret? An iterum ad glandes arborum rediret? An verò solis pomis, nucibus & herbis vitam produceret? Neutrum opinor ipsi convenire. Quanta itaque necessitas est panis, tanta & bovis: Tolle hunc de mundo, nec agricultura procedet, nec fruges ullæ provenient. Imò unde potus in Septentrionalibus hisce locis, nisi hordeum & triticum? Unde hæc si non ex agris? Ne quid de variis leguminibus & frugibus aliis dicam, quæ non absque agricolatore in agris nascuntur, veluti sunt siligo, spelta, avena, oryza,

Viruli vel
Bovis i.
Labores:

pifa, fabæ, viciæ, lentes & ejusmodi similia: Hæc omnia agriculturæ opera sunt, ejusque operatores, post hominem, præcipui boves. Præterea Curruum quanta sit necessitas, quibus jungimur in Italia (quæ Timæo & Varrone testibus à bove nomen accepit, cum tauri Græcâ veterilinguâ Itali vocati sint, quorum multitudine & pulchritudine ea regio olim prævaluit) & aliis multis locis, dici non potest, in vehendis ponderibus in agros, in urbem ac inde rursus domum: Atque hæc gravissima servitiâ hominum gratiâ subimus, qualia nulum animal ex hoc cœtu, ne millesima parte præstare poterit: Ob hanc commoditatem Ægyptii antiquissimi bovem maximis honoribus & divino cultu affecerunt, quod sine ejus adjumento hominis vita non admodum jucunda futura esset: Apis enim bos apud illos in maximo Vulcani tēplo sacer alebatur, cui aurea cubilia & ornatissimæ cellæ fuerunt: Post mortem autem Serapis dictus in sumptuosissimum sepulchrum inferebatur, proque Numine gentilitio habebatur: Bos, *inquiunt ipsi homines, rusticarum rerum scriptores*, in re pecuaria primam habet authoritatem: Est enim socius hominum in rustico opere & Cereris minister: Propter ea olim cautum fuit lege, ne quis bovem occideret: Et fuit hoc animal tantæ curæ apud Rômanos, ut in exilium pulsus sit, qui bovem occiderat ad comedendum: Nec id mirum; Cum bos dictus sit *ὄπις τῆ βόσκου*, quod est, *pasco*, quia homines pascat laboribus suis, de quibus hæctenus: Nunc consideremus ea, quæ à nobis desumuntur viventibus; eaque sunt fimus & lac: Fimus, res quidem nihili videtur, at arborum cibus est & lætamen arborum, sine quo tristitia illis accidit: Ab hoc Saturnus Deorum quasi proavus, Stercurius dictus est, tanquam

2. Desumpta à viventibus:

Fimus.

honorario quodam cognomento, quod primus sterco-
 randi agri rationem invenerit. Boum sterco-
 ri evehen-
 do, eoque stabulis Augearum Solis filii, expurgando Her-
 cules Heroum maximus adhibebatur; quæ sanè res, ni-
 si fuisset magni momenti, non Jovis filium requisivisset
 talem & tantum; qualis & quantus fuit Hercules. Nec
 solum agris pro nutrimento est noster fimus, sed & ho-
 mini pro medicamento, & pro fomite ignis, vice ligno-
 rum: Multis enim malis exterius applicatur, utpote po-
 dagræ, chiragræ & cuicumque arthritidis speciei ex cau-
 sa calida, velut & aqua inde Mense Majo destillata, quæ
 omnium florum dicitur; quod nomen nulli vel pretio-
 sissimæ in Apothecis prostanti medicinæ alteri conve-
 nit: imò tumoribus quibuscunque duris resolvendis &
 ipsi hydropisi ad extrahendum aquas bubulus fimus sa-
 luberrimè adhibetur: Ne quid de usu intra corpus ad-
 jiciam, ut in icteritia & aliis affectibus ejusmodi; Nec
 est, quod factor reformidetur, cum ille sit tollerabilis &
 in hortis redolentes herbas & flores quoscunque medi-
 cinales & ad suavitatem spectantes reficiat & nubiat:
 Lignorum inopiam quomodo apud quosdam populos
 in fovendis ignibus, & coquendis cibariis excuset, vi-
 cemque præstet, noverunt illi, qui hoc ipso usu observa-
 runt. De lacte & lacticiniis, vereor, ne satis pro dignita-
 te eloqui possim: Quid lacte ad œconomiam utilius?
 ad quid vitam humanam accommodatius? quid sa-
 nis & multis agris jucundius & salubrius? Ex lacte bu-
 bulo fit butyrum, caseus & serum, tres substantiæ diver-
 sæ ex una naturali compositione; quarum singularum
 tantus est usus apud homines, ut mensa illa exucca sit,
 quæ iis omnino careat: Imò hæc tellus verè pinguis di-
 citur quoque in Sacris, quæ lacte fluit & abundet, magis
 quam

quàm melle: cum mel quoq; incultis locis sæpe habeatur, ubi lactis abundantia esse nõ possit. Quot hominum myriades vivunt potissimum ex lacte vaccino? Quot ex caseo? Quantæ divitiæ his solis multis regionibus quotannis accedunt? Ex quibus patet, nõ solum panem, potum, sed & butyrum, caseum & lactinia omnia à bubulo genere dependere, hæc immediate, illa mediate; atq; ita hominem vitæ suæ potissima solatia & nutrimenta bobus accepta referre. Quod magis fit conspicuum, si ea commoda, quæ post vitam nostram hominibus conferimus, accumulamus. Præstamus autem ipsis utilitatem longè uberrimam carnibus, intestinis, pinguedine, ossibus, cornibus, cute, vesica, pilis & multis aliis, quæ negligimus: Carnibus, dum quotidie pasчимus eorum ventrem famelicum, gulæque ad delicias inservimus: Testes erunt mihi illi populi, qui in eduliis nobis facile primas dant, nostrasq; carnes tam avidè vorant, quàm famelicum panem, putantq; nil jucundius unquam, quàm latranti stomacho assam bubulam objicere: Ex intestinis non minus grata edulia, farcimina & alia fiunt: Pinguedo verò, præterquam quod pingua fercula & artocreas faciat, candelas homini & lucem nocturno tempore suppeditat, quæ, quanta sit utilitas, vix æstimari potest: Quem enim usum de die Sol suo lumine mundo universo præbet, hunc pinguedo nostra incensa in privatis locis & cameris, de nocte, in absentia Solis supplet. Ossa & cornua, vesica & pili habent & suas utilitates: Multa enim ex illis utensilia fiunt, quæ sunt tanti numeri & varietatis, ut hac angustia temporis singula exprimi nequeant; vesicis verò vasa clauduntur, ne aër ingrediatur, aut contentum intus emittatur: Pilis & suus ad lutum aliasque res usus est: At cutim carni detractam,

3. Desumptam mortuis:

Carnes:

Intestina.

Pinguedo.

Ossa.

Cornua.

Vesica.

Pili.

Cutis.

pilisq; nudatam propter insigniores utilitates præterire nequeo, sed inter præcipua instrumenta hominibus ser-
 vientia numerare: Propter quam solam nostro generi
 corona regia, non consideratis etiam hæctenus dictis,
 imponi deberet. Est autem hæc duarum specierum;
 nempe adutorum seu boum, & vitulorum: Adulto-
 rum, calceis, ocreis & prægnantibus follibus adhibe-
 tur; Item equorum ornamentis & innumeris aliis usi-
 bus: Calcei quam sint necessarii, non eget demonstra-
 tione ulla: Imò nullus est hominum, qui his non opus
 habeat, si modo sit civilis & honesti ordinis: Reliquo-
 rum quoq; instrumentorum usus est omnino frequens:
 At vitulorum cutis duas in primis utilitates magnas ha-
 bet (minutas enim non moror) toti mundo salutares:
 Prima est, quod inserviat Marti seu Martialibus tympa-
 nis, quorum usus est in bellis: Altera, quod addicetur ar-
 ti, hoc est, quod libri, bullæ, literæ & scedæ inde confi-
 ciantur, quibus artes & scientiæ conservantur & ad per-
 petuum hominum memoriam ad posteros propagan-
 tur. Si igitur mundus regitur his artibus, pelli vitulinæ
 inscriptis, quis non videt, quasi testamenti hæreditario
 jure hinc ab antiquis seculis vitulino generi imperium
 mundanorum omnium esse præscriptum & relictum?
 Annon hæc est hominum communis memoria, quæ
 conservat acta & res gestas ab ætate ad ætatem, & no-
 bis quasi in manum confert tam sacra, quam prophana,
 tam vetera quam nova? Hæc jura omnia in se involuta
 & exarata tenet: Ideo Regibus, Principibus & Magna-
 tibus omnibus, ut regant sibi subditos, in primis admini-
 culo est: Hæc Clericos in templis & Ecclesiis cantantes
 conjungit, iisque Psalmos & cantus ministrat: Hæc ma-
 teriam magnis Bibliothecis, quæ sunt thesaurus tem-
 porum,

porum, præstat. In summa, omnia arcana Secretariorum, omnia veracia notariorum, omnia salubria Medicorum nostræ pelli concreduntur: Et libri inde concinnati fidi consiliiarii & muti magistri appellantur; quia blandiri nequeunt majoribus, & licet taciti sint; docent, licet mortui, doctrinam spirant, & licet muti, loquuntur. Tantum pro meo genere dixisse sufficiat: Non dubito, quin Dominus Arbiter omnia mea dicta ab initio ad finem ruminando, mihi, postquam & cæteri peroraverint, Regiam dignitatem præ aliis adjudicaturus sit.

O V I S.

OVIS ubi in se omnium oculos conjectos tam Arbitri, quam adstantium animadvertit; Nunc, inquit, me ordo ad dicendum vocat, quam natura omnium quadrupedum mansuetissimam produxit; qua virtute, nisi regnum obtinuerō, nulla procacitate vel audacia id ambire licebit. Tyrannos equidem lupos communi vocabulo appellamus, idque non injuria, si quidem omnem feritatem in subditos exerceant instar ferarum ignobilium, quæ nobis maximè sunt exosæ; quod si verum est, absque dubio ex contrariorum doctrina, Ovis regem mansuetum, qualis ab omnibus optatur, designat. At si saltem plurima in hominem merita Regiam dignitatem alicui collatura sint, quemadmodum ex prædictis patet, nullum animal erga hominem, dum vivit, beneficentius, dum obiit, fructuosius ove habetur, in quibus duobus meæ orationis disquisitione consistet. Ex ovibus in primis lana, lac & fimus in usum hominum veniunt. Lac autem tantæ utilitatis est, ut vix quicquam ea utilius:

Ovis virtus propria.

1. Ex ove vivente:

Lana.

lius:

lius: Nos exuimur veste, qua homo induitur, qua in re charitatem humano generi maximè præstamus: Quid misericordius, quàm dare alteri id, quod nostrum est, quàm subvenire nudo amictibus, & contra hyemis æstusque injurias egenti conferre opem? Non quidem vi quadam à nolentibus nobis lana refecatur, sed annuentibus & spontaneis; quod inde apparet, quod vix vocem tondendæ edamus ullam pastoribus: Inde non spolium est, sed donum, non præda, sed præmium lana ovilla homini, qui ea ad nutum utitur: Partim illam variis coloribus imbutã, partim ita rudem ad diversa opificia applicat: Respice hominem à vertice ad talos, & videbis eum nostris exuviis omni ex parte indutum & ornatum: Pileum si cernas, libertatis antiquitus signum, ex lana conglomeratum & contextum animadvertes: Tunicam, togam, pallium, imò & tibialia si contempleris, hæc omnia tegumenta lanæ materiæ plerunque reperies: Totum equidem hominem nostris donis circumtectum & munitum invenies, unde nobis maximè obstrictus esse deberet, & pro nobis arbitrium ferre: Nos illi in bona nostra possessionem dedimus, utinam & ille pro nobis sententiam diceret: An nullus charitatis in eo mutuus est affectus, quo illum prosequimur? An nulla benevolentia nostræ in eum memoria remanet? Nostrum equidem genus nulli animalium injuriam aut noxam infert: Gramen & myrica abjecti precii nobis alimentum est, nihilominus pastorem nostrum multis beamus beneficiis: De lacte gloriari possem, quod hoc pinguis, dulcius & utilius esset homini, quàm multorum aliorum animalium, at prohibet me mea verecundia: Hoc salitum & bullitum crassescit in optimum & gratissimum ciborum condimentum. Caseus quoque
inde

inde præpinguis fit, qui multis populis in deliciis habetur. De fimo nemo dubitat, illum agris esse acceptissimum lætamen, quod agricolæ & pastores bene noverunt, ideoque sepes nostras per agros successivè disponunt, donec ab omni parte satis fimi acceperint: In stabulis, ubi concludimur, fundus subterraneus sale nitri perfunditur, nempe ex nostri corporis urinali lixivio, ex quo horrendus ille pulvis, pyrius dictus, abundè conficitur, qui mœnia & castella sua vi disjicit & destruit, si tormentis bellicis cum globis ferreis inferatur & incendio displodatur: Fimus quoque noster & sal jam dictus inde confectus, in multis morbis medicamentum salubre existit, utpote interius in icteritia & similibus obstructionibus; exterius in ambustis cum aliis emplastratur: Tantum boni ex viventibus: Ex mortuis; En 2. Ex ore
agni annuatim hominibus in epulas confertur, ac *macinata.*
tandem nos ipsæ: quamvis illius Romani Imperatoris *Tiberii.*
dictum magis laudarem, qui inquit; *Est boni pastoris ton-*
dere pecus, non deglubere; Nihilominus rapimur omnes
ad gulam, & quas non scabiosa lues prævertit, ferrum
conficit: Patientiæ quoque in ipsa morte singulare specimen præbemus, dū nec macranti resistimus, sed jugulū volentes porrigimus: Carnibus & pinguedine mēsas *Carnet.*
reficimus vario cibarium genere hinc instructissimas: *Pirguedo.*
Pellem pellionibus suggerimus, qui inde muliebres vestes aut etiam civiles præparunt: Quod si lana inde rescissa fuerit, ad varios usus hæc distribuitur, & cutis *Pellis lana.*
nuda pilis ad non pauciores: Præcipuè ad membranas *Cutis seu*
librorum & scedarum; Qui usus mihi cum virulo communis est: Unde quam ille hinc sibi laudem sperat, eandem mihi, & longè majorem adscisco, quippe, quæ non *membrana.*
ad bellicos tumultus causam (ut ille) præbeo, dum tym-

Inestima.
 pana ex ejus pelle sæpissimè fiant, non autem ex mea: Pro quo horrendo potius abusu, quàm usu, ex intestinis meis fiunt chordæ Musicæ, quæ lætificant hominem magis, quàm tympani Martialis sonitus. Homo autem magis ad Musicam videtur compositus, quàm ad pugnam, cum ad hanc non peculiaribus armis instructus sit, ut leones dentibus & unguibus, ita & lupi, ursi; equi calcibus, tauri cornibus; sed nudus in mundum venerit, in quo illa nobis, atque nos illi valdè assimilamur: Ad Musicam verò sua quadam natura præ cæteris inclinatur. Unde Plato; *qui non, inquit, lætatur harmoniâ, non est harmonicè compositus*: Ad Musicam nos ipsi maximum adminiculum præbemus, in quo præcellimus aliis animalibus omnibus. Chordas enim testudini aliisque instrumentis Musicis, digito humano pulsantibus, ministramus, atque sic lætitiâ, diversis modis, Phrygio, Ionico, Dorio vel Lydio, illi causamur, affectusque varios movemus; De chordis crassioribus earumque abusu nihil dicimus, quibus armamus arcus, & sagittas propellimus in hostem, quo solo genere novimus gentem à gente victam, regnoque exutam, populosiore à minus populosa, at nervo arcuum stringendo magis assueta: Earum sunt & variæ utilitates in opificiis hominum, quas præterimus: Unum autem omittere non possumus, quod eadè particula nostri corporis lupum deterrimum generis humani è medio tollat, aut potius ejus catulos, ne mundus à tot lupis destruat: Quæ verba, si ænigmatica nimis tibi visa sint, explicabo: Quis major lupus Turca? Hic suos fratres & interdum filios corda, ex intestinis ovilis facta, strangulat, ut solus rerum potiatur. Si itaque ad me ipsam fiat respectus, videor excellere virtutibus homine dignissimis, utpote mansuetudine, patientia,

Ænigma.

rentia, innocentia vitæ, simplicitate; si ad officia, quæ confero humano generi, nec aliud mecum comparandum erit, cujuscunque differentiæ aut proprietatis sit.

A N S E R.

Vix Ovis orationem suam finierat, mox Anser pinguisculus in hunc profatur modum: Satis jam diu, Judex justissimè, percepimus quadrupedum relationes, quas etsi non vituperare audeam, tamen ne claudibus in cœlum evehere præsumam: sunt enim tales, quæ ut laude sua dignæ sint, sic laude digniori facilè cedere cogantur: Si genus spectetur in creando Rege, nullum nostro æquari, multò minus præferri, poterit. Est enim hoc sublime & aërium: Imò non solùm aërem nostri domini tractum asserimus, sed & aquam & terram: Ubi cunque in his Elementis vivimus, victus non denegatur; quod vix ulli animalium concessum est, ut tribus Elementis gaudeat, tanquam ternis mundi partibus. At si hæc non in considerationem veniant, & solummodo servitia & utilitates hominibus præstitæ ad hanc Regiam sublimitatem promoveant, illis enarrandis supersedeo, & alia, quæ magis respiciantur, in medium adducturus sum. De vitâ mea non multum prædicare possum, cum mihi potius vivere videar, quàm alteri; nihilominus quibusdam in locis annuatim plumas de pectore erui mihi ad hominum usus patior: Deinde & ovis, quibus iidem vescuntur, pariendis & excludendis studeo: Sunt quoque qui fimum meum medicinalem usurpent ad morbos diversos: At cum fatalis mihi hora instat circa Martinalia, aut aliàs, præcipua ex me homini utilitas expectatur: Carnes igni plærumque

Anseris genus.

Tribus elementis gaudet.

1. Ab anseris vivo: Plasma.

Ovis.

Fimum.

2. A morbo.

Carnes.

adhibentur & affantur, ut sic quarto quoque Elemento gaudeam; Intestina & partes extremæ sanguine proprio cum aceto mixto bulliunt; atque sic bina opipara fercula ex nobis fiunt ad hominum læticiam comparata, quæ magni apud illos æstimantur precii: Ex plumis mollioribus lectos, quibus indormiant homines, fieri permittimus; ut sic bene pasti nostris carnibus & visceribus, bene quoque dormiant in nostris exuviis: Atque hac ratione medium ferè tempus vitæ humanæ, dum dormitur, apud nos transigitur, de quo nemo aliàs gloriari poterit: Quid dicam de iis, quæ plumis & lectis accidant, cum sint notoria, & toti mundo salutaria, qui per genus hominum continuatur, ne pereat. Pennarum seu plumarum aliæ variis coloribus imbuuntur, & varios nanciscuntur usus. Quædam autem adaptantur sagittis, ut quod ipsæ sua natura vel arte nequeant, acquirant nostra virtute; Hæ bello inserviunt: At reliquum pennarum earundem scriptionibus accommodum instrumentum, quo mundus gubernatur. Nostrum genus in arce Tarpeja seu Capitolio hostes prodidit antiquitus, unde sacrum semper habitum fuit & publicis sumptibus nutritum, quippe quod vigilias & excubias nocturnas canibus certiores præstet & servet. Unde servasse urbem Romam, Orbis dominatricem, absque joco dicitur, quod quidem magnum præconium: At longè majus est, quod pennis suis omnes artes & scientias propagarit, conservarit, & ab interitu immunes reddiderit: Frustra pellis vitulina vel ovilla præparatur ad scripturam, nisi nostræ pennæ illis operam suam impenderent, quasi saltando & in varios gyros eundo: Illæ membranæ sunt patientes, pennæ nostræ agentes; illæ sunt subjecta, hæ causæ efficientes, quæ longè

longè illis antecellunt: si anser cum ove consentiat, iis maxima animalia resistere nequeunt; imo ipse homo se doceri ab anserè patitur, dum legit veterum Sapientum manuscripta: Ovis absque anserè nullius est precii, hoc est, membrana absque scriptura: At e contra anser absque ove cum vitulo vel lino contrahere amicitiam potest: Unde patet, nostri generis potestatem esse primariam & præminentiam tenere præ dictis omnibus. Levius certamen hoc nobis cum præsentibus ideo aestimari debet, quòd antehac pennæ nostræ palmam obtinuerunt præ multis aliis, nempe præ Martialibus illis & aquilinis pullis; In signum cujus victoriæ, adhuc plumæ seu pennæ pileis accommodantur: Hinc Poëta: *Penna beat cælo, penna volare facit.* Quid igitur aliud, quàm palmam, regiumve nomen ab his, nullo modo cum istis comparandis, reportare poterimus? Per nos nostrasque pennas Imperator imperat Regibus & Principibus: Unde non immeritò ab illo dicitur; *Oportere Imperatoriam Majestatem non solum armis decoratam, sed & legibus armatam esse;* quæ leges cum scriptæ sint, pennarum nostrarum beneficio extant, & Imperatoribus serviunt: Per nostras pennas Reges, Principes & Duces suas ditiones administrant: Fac nullos esse aut fuisse libros manuscriptos, ergo nec literæ, nec leges, nec historiæ ullæ, nec ars medica, nec aliæ scientiæ aut artes essent memoriæ mandatæ, ac vita humanà à beluina parum differret: nihil magis scirent omnes, quàm pueri ignari in loco quodam inclusi, unde nunquam egressi sint: At nunc illi, qui sunt prudentes, docti & experti in bonis literis aut artibus, tales pennarum munere evaserunt: Hi regunt mundum suâ doctrinâ, politiâ & scientiâ, quæ pennis propagatæ sunt; & alii pennarum nullum

usum scientes, vilissimæ conditionis habentur, & momenti haud magni. Pennæ divitias sæpè alicui conciliant aliàs pauperi: pennæ divitibus sunt ornamento & honori: Imò pennæ omnem fortunæ conditionem gratiorem reddunt. Pennæ enim literas humaniores omnes complectuntur, quæ antiquitus stylo notabantur, nunc pennis: Literis qui honos à Regibus habitus est, ille debetur quoque pennis, & illis, ex quibus hæc procedunt, nempe anseribus. Unde concludimus, nostrum honorem majorem esse, quàm ut repulsam à regio nomine pati possit: Duos saltem usus pennarum leviores adjiciam, quorum unus est ad venationem, pro terriculamentis ferarum, pennis suspensis; alter in plectris Musicis; ut & sagittis, ut antea diximus: Jactet ovis chordas suas ad Musicam utiles, & meæ pennæ cytharis & organis virginalibus non minus sunt necessaria: Jactent eadem chordas suas majusculas ad nervos arcuum, en absque meis pennis sagittæ non pervenient ad metam: Prædicet quoque unà cum vitulo membranas suas scripturis inservientes, en absque meis pennis, quibus perscribantur, erunt inutiles: Ut interim alias commoditates pennarum nostrarum minutiores, utpote, quod hamis piscium captandorum, aliisve operibus mechanicis applicentur, prætereamus, hæc pro tempore perorasse, brevia quidem, at firmissima, sufficiant, quæ nullum est dubium, quin mihi Monarchiam, te Arbitro, conciliabunt.

O S T R E A.

OSTREA, quia quartum locum vice piscium tenebat, non passa est eum sibi ab alio præripi, sed mox in hunc sermo-

nem prorupit: Si magnitudine corporis, viribus, labore, sagacitate & docilitate imperium inter animalia acquirendum sit, non mihi spes ulla superest, quippe, quæ minuta absque robore, nec quid cæterarum propriatum agnoscam: Atque tum arbitror, nullum ex præsentibus eam dignitatem jure sperare posse, cum sint alia ex animalibus mirè in his excellentia, quæ nos magno intervallo post se relinquunt: Verùm si nobilitas, ortus, utilitas homini collata & preciositas spectetur, non video in hoc cœtu quenquam, qui mihi præferri possit. Nobilitas hinc apparet nostra, quod in aquis Elemento *Ostrea nobilitas.* omnium nobilissimo, nata & enutrita sum, interque aquatilia animalia, quæ varietate & magnitudine terrestria longè excedunt, primas jam dudum obtinuerim: Aquæ mihi domus sunt, ex quibus omnia, etiam cœlum ipsum, facta leguntur in Sacris, nec ex his aliquis amnis exiguus, sed Oceanus ille immensus, Indicus aut Orientalis: In hoc, tanquam natali fundo & prædio, primam lucem vidimus. Si itaque splendor patriæ ad aliquis nobilitatem multum conferat, ex nobilioribus hac quoque ratione æstimanda sum: Sed hæc nota mihi cum cæteris aquatilibus communis videtur; quocirca eam non valde urgeo, & ad magis mihi propriam accedo, quæ est, Ortus, natalesque mei, quibus omnia viventia longè antecello: Castitas nostro generi innata videtur, quod non se propagat communi modo, sed peculiari, nempe conceptione ex astris facta seu influenza: Arma nobis natura offensiva non concessit, at defensiva, eaque tutissima: Unde nos alteri non nocemus, nec injuriam ab altero illatam admittimus: In illis partibus, ubi cœlum æstu, efficacius operatur, utpote in sinuosis flexibus Indici maris, à cœlo concipimus

foetura

foetum preciosissimum in hunc modum : Ad superficiem aquarum efferimur, apertisque claustris seu domunculis nostris hiantes matutinum cœli rorem bibimus, quo deinde mirificè intra testas nostras coagulato, prægnantes fumus gemmis splendidissimis, quæ nostro succo perfusæ albescunt nitore gratissimo, & hominibus sunt dona acceptissima, tum quoad medicinam, tum quoad ornatum eorum corporum : Margaritæ ab illis dictæ videntur, quod maris sint progenies & uniones, quod quasi singulæ proveniant, vel unæ preciositatis palmam obtineant. Ad medicinam hæc conferunt, maximum cordis solatium & tutamen, cujus spiritus & humidum radicale maximopere reficiunt & restaurant : Nihil enim arbitrantur Medici accommodatius & jucundius perlatis, ut vocant, confectionibus Manus Christi : Habent quoque species diamargaritonis tam calidas, quàm frigidas ad diversos morbos, in quibus virium resectio requiritur, utilissimas : Sunt, qui faciunt inde lac, oleum, liquorem, aquas & sal ad eandem intentionem. Quid ? quod ad uterum muliebrem, conceptionem juvandam & sterilitatem prohibendam ipsæ margaritæ unà cum earum matricibus maximè conferant. Præter hæc, tres, insignes utilitates hominibus conferimus : Primò, ipsi vescuntur nostris substantiis, atque eas pro delitiis & cibis utilissimis habent; tum quia gratæ sint palato, tum quia semen geniale in utroque sexu adaugeant : Quæ illorum opinio absque dubio certissima est : Atque hinc nos sumus causa multorum, qui aliàs fortè non generati essent, hominum. Quæ utilitas humano generi præstita tanta est, ut comparisonem cum nulla alia admittat : Quantò enim vita hominis dignior est omnibus aliis commoditatibus,

*Margaritæ.
Margaritarum usus
ad medicinam.*

*Esus ostrearum ad
quid utilis.*

tatibus, ei aliunde accidentibus, tantò & hæc utilitas illi
 collata : Testarum ostrearum non minor est usus in Testa o-
 exornandis manubiis & instrumentis hominum diver- strearum.
 sis, quæ recensere omnia non est hujus loci : Respice
 saltem ad divitum conclavia, mensas & alia utensilia, &
 videbis nostrarum exuviarum innumera insignia & or-
 namenta : Verùm si de ipsis margaritis dicendum, ve- Margari-
 reor, ne obstupescere prius cogar, quàm illarum digni- zarum pre-
 tatem & nobilitatem satis exprimam. Cleopatra illa ciositas.
 Ægypti Regina inter suas divitias & thesauros Uniones
 quosdam habuit, qui illo precio æstimati sunt, quo bis
 mille boves, aut multa jugera agrorum, imò insula ali-
 qua satis magna, emi possent : Illi aurum millies, imò
 centies millies & amplius suo valore excefferunt, si de
 æquali pondere hujus & illorum fiat comparatio : Un-
 de nihil iis in toto orbe preciosius inventum est, nihil
 carius aut rarius, quos tamen dicta Regina uno hau-
 stitu absumpsit, cùm Antonium Romanum Impera-
 torem magnificentissimæ Cœnæ apparatus longè supe-
 rare contenderet : Unde Plinius, *Principium*, inquit, Lib. 9. c. 35.
menq; omnium rerum pretii margarita tenent. Si itaque il-
 lud, quod in nobis concipitur & generatur, omnium re-
 rum orbis est preciosissimum, quid ni & nos nobilissi-
 mæ conditionis & Regiæ dignitatis censebimur ? Inhu-
 manum esset & rationi adversum, fœtum vel prolem
 cujusdam in cœlum dignitatis præ eminentia evehere,
 & parentem humi depressam negligere. Quod si nos nõ
 essemus, nec homines haberent, quod admirarentur &
 ad eò preciosum æstimarent. Nos itaque homini hujus
 doni auctores & causæ ut habemur, sic eodem frui aliis-
 que præferri desideramus. Per nos Regiæ, Principum,
 Comitum, Baronum & Nobilium matronæ splendent

& emicant præ aliis foeminis. Per nos ipsi quoque Reges & Principes caterique Nobilium ordines decorantur & suspiciuntur. Unde per quos ipsi sunt magnifici & splendidi, hos, ut illi vicissim beneant & præferant aliis, Talionis lex & beneficentia mutua suo jure postulat & requirit. Nos coronas Regias nostris muneribus preciosiores reddimus, & radiis nitentibus illustramus. Nos sceptræ clariora splendore nostro efficimus, & chlamides Regias nostris donis turgentes & superbas statuimus. Unde ceu Regiam dignitatem in hominibus promovemus, sic ab iis ad eandem dignitatem supra omnia infra hominem tamen, promoveri jure quodam poscimus: quod denegari nobis non poterit, nisi illi, quorum nos non immemores in donando, nostri fuerint haud memores in referendo beneficium: *quibus dictis, in suas testas se recondidit, & vocem abruptit.*

A P I S.

HUIC successit apicula, corpore quidem exiguum animalculum, sed strepitu & bombo admodum vocale, imò & spiculo timendum, ne ad iram laceffatur aut irritetur; quæ hoc modo intonuit: Adsum & ego; Homo arbiter, regni candidata, quàm tutè ad id facillè admittes, ad quod quasi à natura dicata & promota sum: Quod enim animal regem agnoscit, præter hominem & apim? Quod magis politicum utroque? Nullum inter omnia: Ut itaque homo imperat nobis, sic nos aliis animalibus & rebus: Nostrum regnum humano subjectum est, homo manet. Universi dominus, nos feudales ejus, quicquid habemus, illi acceptum referimus: Ille Deo servit, nos homini, nobis cætera omnia: Nihil est, quod regnum à nobis auferre possit, quod possidemus inter nos, & facillè ad alia

*Homo &
apis regem
habent.*

alia propagare possumus, annuente homine: Nihil est nostro genere sublimius nobilitate & ortu, nihil celerius motu, violentius in hostes spiculo, beneficentius in amicos, Musicâ celebrius, utilius in homines, imò in Deos, omnesque status & ordines, quod oratione nostra facile probabimus. De nobilitate & generositate *Nobilitas apum.* apum nemo dubitabit, qui novit nostram gentem absque coitu aut Venereo complexu propagari cœlesti quadam indulgentia. Ex vermiculis enim in favo nostrorum parentum generatis in apiculas acceptis alis, quasi nobilitatione quadam, transimus. Unde nos in ipsorum ortu verè nobilitatis insignia recipimus, atque sic nobiles nascimur. Nobilitantur enim illi, qui ad meliorem & digniorem statum evehuntur à majori vel Rege vel Principe: At nos ab ipsa natura, quæ est Regina omnium, in ipsis cunabulis jacentes sive favis, naturaliter nobilitamur, & ad aliam quasi animalis speciem provehimur. Differt enim vermis repens ab ape volante specie & forma: & hæc longè nobilior illo est. *Castitas apum.* Casta itaque nostra propagatio est, & pudicissimum nostrum genus; quæ non est minima commendatio Regis. Quid Alexandrum Magnum & Scipionem illum bellatorem fortissimum magis gratum aliis præstitit, & omni posteritati commendatos reliquit, quàm castitas? Non tam violenta vis in armis posita, quam hæc virtus homine dignissima est, cum & beluæ aliquando victoriam obtinere possint, virtutem autem, huic parem non exercere. Si quoque celeritati sua laus sit, eaque Regem maximè *Celeritas.* deceat, hostibus horrendum præstet, nullum animal nobis celerius, si per aërem via quærenda sit. Alexander ille jam nominatus & Julius Cæsar, mira celeritate usi, totum ferè mundum sibi subjecerunt, quod absque du-

bio non fecissent, si contatores & morosi duces bellorum fuissent: Unde ille interrogatus, quomodo tam brevi temporis spacio tot Regna subjugasset, respondit: *Μηδεν ἀνακαταδύειν*, nihil procrastinando. Hic autem brevissimo tempore pugnans contra Pompejanos in tribus partibus orbis semper victor evasit, celeritate prævniens hostium conatus. Imò & nos inimicis nostris arma promptissima inferimus, at non nisi lacessitæ injuriosis. Ad hunc usum nobis vindictæ tela ministravit natura, quibus fucos, muscas & insecta alia fugare facile possumus. *Qui enim, ut vulgò dicitur, injuriam unam tolerat, aliam invitat: Et faciles motus mens generosa capit.* Lentæ quidem sumus ad iram, at provocatæ hostibus horribiliores, quàm expectassent à tantillo animalculo: *Magnâ etenim est nobis in parvo corpore virtus*, ut Tydeo illi pusillo mole corporea, sed mente gigantea. Virtus enim compressa fit fortior, & majores impetus ad versariis infert. Nihilominus nulli primæ injuriam facimus elatæ potentia & armis majores, alveariorum nostrorum prædones non injuria incessimus & fatigamus, quippe qui nostra dona & alimenta unà cum vita appetant. Muscis tintinnabulis tamen facile furias remittimus, quemadmodum & magni bellatores ab armis ad quietem Muscis modis deliniti scribuntur. Musica itaque sumus animalia, & in hoc hominis non dissimilia. nullum autem animal mihi jactet suas exuvias ad Musicam vel organa eius aptas, cum nos ipsæ simus Musicales, perpetuo bombo operi nostro vacantes & tinnitu ab aliis excitato acquiescentes: *Hic Rhodus, hic salta: Nam quæ non fecimus ipsæ, Vix ea nostra reor.* Nos ipsæ vivæ canimus, & non veluti mutæ post obitum ab aliis pulsamur, ut ovis & anser de sese gloriabantur. Nos damus vocem,

*At tunc
centum
prompti-
tudo.*

Innocentia.

*Musc. & a-
mor.*

& accipimus gratissimam. Indicium utrobique est pe-
 nes nos ipsas, non alios. At nunc de utilitate nostra in ^{Utilitas}
 homines pauca dicemus, quæ sola videtur regnum ali- ^{apum.}
 cui tribuere. Hæc equidem immensa ex nobis, quæ in
 duabus rebus consistit, melle & cera: Melle quid dul- ^{Mel.}
 cius, quid gratius, quid salubrius homini? Unde qui-
 dam senex, at validus pro ætatis ratione, interrogatus,
 quo medio ad tam maturam senectam pervenisset, *mel-*
le, inquit, *intra corpus, & oleo extra utendo*: Mel itaque ad
 longævitatē hominis & sanitatē conservandam
 maximè utile est, gratissimum pueris, acceptum foemi-
 nis, salubre senibus: Ex hoc multæ gentes potum, vini
 æmulum, imò ægris multis accommodatiorem, confi-
 ciunt, quo in morbis frigidioribus, cui illæ ad septen-
 trionem obnoxia, utilissimè utuntur; hydromel id ge-
 nus vocant, ex aqua & melle compositum; quemadmo-
 dum & œnomeli ex lino & melle concinnatum: De
 melle nostroque genere fortissimus ille heros Samson
 ænigma cognitione dignissimum proposuit, ut in Sa-
 cris legitur: De mellificio & apum cultu Virgilius ali-
 que scriptores volumina hominibus reliquerunt, quæ
 nisi apes essent utilissimæ, non tanto labore peracta ex-
 tarent. In medicina insuper mel varios usus præstat præ-
 ter jam dictas potiones, in conservandis & condiendis
 simplicium viribus, ut rosæ & aliis innumeris. Etsi au-
 tem biliosis & picrocholis non ita conveniat, propter
 illorum naturæ corruptionem, tamen phlegmaticis &
 melancholicis optimum medicamentum est in mixtu-
 ra aliorum. Tantum de melle, de quo ejusque usu vel
 totum diem differendo absumere possem, nisi brevitati
 studendum scirem. Sequitur de cera: quæ insignes tres ^{Cera.}
 utilitates homini confert: Prima est, quod candelæ ce- ^{1. Utilitas}

reæ inde conficiantur in templis & locis sacris usitatissimæ, nec non ædibus privatis. De sacris constat, quod nos DEO quasi holocaustum incendamus perpetuum, diutius durans, quàm alia incensa, ut apud maximam hominum partem usu receptum est tam apud Christianos, quàm paganos. Hi enim suis Idolis & Dæmonibus, illi Sanctis & aliis ceremoniis cereas addicant; Nos primitias DEO & decimas Ecclesiæ vovemus. Cereas enim cellas omnium primò conficimus mirabili artificio, in quo hæctenus humanum ingenium nos imitari non potuit, nec manus artificum æmulari. Atque hac ratione piæ erga religionem videmur, ut officiosæ erga hominem; in quò duplici munere reliquos omnes longè antecellimus. De ædibus privatis nemo dubitabit, quod in Regum & Principum, aliorumque magnatum mēsis nostri operis cereæ seu lumina de nocte vigilent, quæ aliis inserviunt seipsa consumendo, quod verè Regium est symbolum, & sic nostro generi aut à nobis deprompto dono conveniens. Secunda utilitas ceræ est, quod in medicinis exterius hominum corpori applicandis, ut emplastris, ceratis aut unguentis admisceatur, ad omnis generis adfectus & morbos; Oleum quoque inde confectum magni usus est. Tertia & magis insignis ceræ utilitas est, quod antiqui tabellas & libros ex cera habuerint omni genere doctrinarum plenos, & adhuc, ut olim, sigilla illi impressa homines servant ad Reipub. maximum emolumentum: De tabellis & libris consentiunt omnes, qui vetustatem respiciunt, antequam aliæ materiæ ad scripturas usurparentur, quod in tabulis ceratis seu lineis cerâ repletis stylo quodam acuto literas sculpsissent & exarârint, & sic per tabellarios invicem transmiserint. Ergò Reges & Principes,

nec

*Secunda
utilitas.*

*Tertia uti-
litas.*

nec non quicumque alii apum ope usi sunt ad communicanda sua consilia. Nostræ exuviæ eorum mentis nuntiæ fuerunt; nec hoc solum, sed & libri cerati doctis & prudentibus usurpati sunt, ad artes & scientias conservandas, præsertim leges, quibus hominum vita regitur. Sigillorum autem illa in ceras impressio quantum sit virium, abundè patet: Nihil firmum & constans in contractibus hominum habetur, nisi cera interveniat & foedus pangat; nisi apiculæ parte suorum ædificiorum illi fulcra & columnas supponunt & suppetias ferunt. Omnes itaque res humanæ cera, ut gubernantur, sic conservantur & firmantur, tanquam vinculo non cereo, sed valdè serio. Nam verè dicitur à Poëta;

Pan primus calamos cerâ conjugere plures.

Instituit.

Omnia enim negotia humana, si bene respiciamus, cerâ conglutinantur & ligantur. Quod enim dato sub sigillo in cera impresso alter altri adstrictus sit vel officiis vel rebus vel dictis, quid aliud est, quàm ligamentum & vinculum, quod PAN, quasi omne negotium admittit? Desinant competitores mei, vitulus, ovis & anser sua dona circa hæc celebrare, cum meum hoc munus sit præcipuum. Quid literæ absque sigillis? quod campanæ absque pistillis. Quid homines absque fide? Umbra & larvæ sunt, imò civiliter mortui. Vitulinæ itaque seu ovillæ membranæ etiam si scriptæ sint pennis anserinis ad eò celebratis, cujus laboris sunt, nisi cera accedat nostri muneris? Nullius; imò si cera detracta vel rupta fuerit, pro nihilo habentur, tanquam non scriptæ. Cera itaque est, quæ addit illis fidem & ad illam dignitatem evehit, ut in precio habeantur, quâ detractâ, ad viliores usus manciantur. Unde quilibet de cera alicujus obtinenda.

nendâ, hoc est, sigillatâ, vel propriâ recuperandâ ab aliis sunt solliciti, non descripturis ipsis, quæ mortuæ, ut sunt absque cera, ita ab iisdem vitam recipiunt. Quod de sigillis dicitur, idem de aliis imaginibus intelligi debet: In sacris quibusdam templis innumeræ imagines ex cera suspensæ animadvertuntur: sic in aliis locis antiquitus, ut adhuc habuerunt imagines suas & suorum avorum ex cera ordine dispositas; Unde ob antiquitatem, fumosæ ceræ illæ vocatæ sunt, & quò quis nobilior, eò plures ejusmodi ceras ostentare potuit & e contra. Adhuc ad vivum imagines in cera colorata varii generis exprimuntur, quæ cum sint tot, quot res vel individua, de illis nihil addo. Ex jam dictis facilè convinci posse intelligo, mihi soli debere Regiam præminentiam præ cæteris omnibus. Nec dubium est, quin eam potestatem, quam in nostram gentem exercemus, quoque in alia quæcunque, nempe Regiam, extendere sciamus. Est autem in nostra Monarchia, ne & hoc nimis succinctè præteream, tanta Majestas, prudentia & ordinis series, ut vel ipsi homines à nobis Regiæ potestatis politiam didicisse videantur, & nos non ab illis, ut multi quoque ex scriptoribus tradunt. Nobis enim Rex nascitur satis conspicuis notis, pulchritudine, corpulentia & discretionem singulari, at absque spiculo & furore, cui omnes subjicimur, nec ullum, præter ipsum, agnoscimus: Illi laboramus, ut regenti, illi ut excubanti in medio favi assistimus, illi evolanti stipamus latera, nec omnes movemur loco, nisi ille præeat, ducat & reducat. Hæc & his similia cum quidam, ex hominibus cum admiratione considerarunt, relictis omnibus suis negotiis, in his solis consenuerunt, divinam providentiam ex sola apum contemplatione verè Regia manifestissimè animadver-

*Monarchia
apum.*

advertentes. Quæ omnia, si & tu, Arbiter optime, tecum perspexeris, nullum est dubium, quin mihi dignitatem Regiam, ut naturâ sic aliis dotibus, officiis & utilitatibus erga hominem, debitam, neglectis omnibus aliis, cujuscunque magnitudinis fuerint, ascripturus sis, ne de tuo judicio quasi minus æquo, aut non satis consulto, conqueri aliquando possim.

B O M B Y X.

JAMPRIDEM *Bombyx sibi dari copiam dicendi, optaverat, verum lege & ordine huc usque se coërcere coactus erat: Nunc itaque turgidus corpore & promptus in hac verba prorupit: Quicumque hactenus mihi perorandi partes præripuerunt, non item hanc facultatem adiment, quâ non difficulter primas inter omnes, dummodo audiar, recuperaturus sum: Si nobilitatis laude vel natalibus; si artificioso opere vel ingenio, aut denique utilitate in homines redundante multiplici, axioma Regium acquirendum sit, illa omnia in me uno copiosissimè resplendere demonstrabo: De primo etsi non multis glorier, tamen cum aliis hæc quasi potior laudis nota fuerit, nulli hac in parte lubens concessero. Quis autem meam naturam satis indagare potuit, cum tot mirabiles metamorphoses in ea se ostendant: Ex femine exiguo radiis solaribus vel mammis virgineis calefacto vermiculi prodeunt animati & vivi, qui verno tempore in tenuiora mori folia expositi Indies erucarum instar accrescunt, & augentur in omnes dimensiones, donec in erucas jam sat magnas & variè coloratas progrediantur: Hoc nostræ originis initium est, quod ideo admirabile existit, quia insectum quatuor alis præditum re-*

*Bombycis
Nobilitas
Ortus.*

*Artificio-
sum opus**Utilitas.*

linquit id semen, & vermis seu. eruca progeneratur ex eo: Hæc sanè animalia sunt diversa, nihilominus unum ex altero prodit; & alterius causa est: Artificiosum autem illud opus existit; quod ab eruca, dum ita saturata foliis mori jacet, textitur: Incipit enim illa miræ texturæ bombycina fila ita conglomerare circum sese, ut impossibile sit alicui homini imitari: Hæ telæ ab hominum genere retexuntur, & in glomos congeruntur ad varios usus: Quæ nunc Utilitas hinc petatur, non facile licet exponere, siquidem sit immensa: Sericum illud rude manens in suo colore, pallidum & subflavum est, quod tingitur & diversissimos colores recipit: Hinc partim fila duplicantur ad alios usus, partim texturæ fiunt à textoribus diversorum generum. Inde tot sericei panni arte mira conficiuntur, ut materiam mille artificibus præbuisse dici possint, quorum tamen alii alia inde opera concinnent ad hominum usus spectantia: Cogites, saltem, quot viri, quot fœminæ nostro servitio panem quærunt, dum quod nos teximus, illi retexant; Hinc tinctorum cum magna familia suas operas nobis præstant, ut serica nostra aliis atq; aliis coloribus imbuant: Post hos textores adsunt, qui ex filis tinctis varia stamina & subtegmina concinnant; unde fit velutum & diversæ aliæ texturarum species: Hinc mercatores hæc opera mercantur; & suis mercibus aggregant, inque diversas regiones & civitates convehunt ad usum hominum: Quæ quatuor hominum sortis tam sunt populosæ, ac numero abundantes, ut nullus Rex tam potens inveniat, qui plures subditos habeat: Nihilominus hæc omnes agnoscunt, se à nobis victum & à nostris donis petere: Qui verò præter hos & amictum inde habeant, sunt planè innumerabiles: De Imperatoribus & Regibus

bus nihil, ut nec de Principibus dicemus, quamvis & illi nostris muneribus gaudeant, sed de inferioris ordinis hominibus: Respice, quam primum aliquot nostri generis vermes suas telas circum illos contexuerint, quam superbiant, quam strenui incedant & cristas erigant: Nulla res est, quæ ita hominum multorum animos mutet, quam nostrum illud texturæ opusculum, quo si quidam saltem tegantur, omnia sua vitia satis tecta esse existimant: An non honestus ille præsumitur, qui multis famulis comitatus splendidissimis nostri operis filis involutus incedat, licet hominum, si animum spectes, sit pessimus, & ne pilum honestatis repræsentet? E contra, an non statim inhonestus & vilissimæ conditionis ille habetur, qui pannis obtritis & abjectis obfitus est, liceat integerrimum aliàs honestumque tegat animum? Tu ipse optimè novisti, vel doctissimum in literis & scientiis absolutissimum virum in nullo vel saltem exiguo haberi precio, si non bene vestitus fuerit, nec ut talem decebat, se præbuerit; Ac quemcunque vis semihominem, si mentem spectes, serico indutum magnificè, literatissimo illi anteferri: Tantum tela nostri operis præstare potest, de quo si dubites, vel verâ historiâ rem tibi ob oculos ponam: Philippus Bonus Burgundiæ *Historia*
Dux aliquando noctu invenit quendam ex infima plebe cerdonem Grandavi in foro somno vinoque sepultum, quem à ministris suis attolli & gestari secum in aulam Ducalem, ubi hominem vestibus suis vilissimis & immundis exui, & indutum indusio lineo in Ducalem lectum reponi jussit, donec villum, quod biberat, edormiret: Manè adfuerunt ipsi pueri Nobiles eleganti facie & vestitu, qui expectarent, dum homo evigilaret, quem interrogârunt, ut ipsum Ducem soliti erant, gestibus & *jucunda.*

dictis ad blanditias & reverentiam compositis, quomodo vellet vestiri, & simul diversa genera vestium ipsi, ut inde delectum haberet, proposuerunt: Homo multis modis de statu suo ab initio dubitavit, ut & de loco, secumque diu disputavit, an esset ille, qui haberetur, an verò alius ille, qui fuerat: Cum verò animadvertisset & nobiles viros adesse, qui sibi ad nutum adstarent & quærerent; An non vellet surgere & ad consueta officia redire, facile sibi persuaderi passus, sese esse Ducem, qui haberetur: Indutus itaque vestibus ducalibus, cum hac sibi convenientes sentiret, non aliter putavit, quàm sese esse tot famulorum Dominum & (nescio, quò fato, factum) totius regionis potentissimum Principem: Ducitur magno comitatu ad viridaria aulae proxima, hinc ad vivaria piscium, deinde ad jentaculum; à quo tempus teritur ambulando ad alia diversa loca, confabulando de rebus variis, in quibus omnibus homo, quoad corpus & habitum, se præbuit (qui non erat) Ducem, quoad mentem & cætera omnia (qui erat) cerdonem: Post ad prandium adducitur, in quo ipsi pulcherrimæ sceminae adjunguntur & optimates aulae quicunque: Hinc ad venationem ferarum cum equis & canibus, multisque aulicis contendit, unde ad cœnam; in qua cum opiparis & varii generis ferculis tractaretur, ac interim in sanitatem ipsius ab omnibus optimi vini pocula propinarentur, facilimè, cur id genus vini impensè amaret, iterum inebriatus est, ut prius, ac in profundissimum somnum coniectus: Tum ipse Dux Philippus (qui hæctenus inter aulicos fictitio interviverat hunc hominem, qui huc usque Principis personam sustinuerat, iterum pristino suo loco in medium fori, unde desumptus fuerat, suis propriis vestibus indutum,

datum, reportari mundavit; ubi cum noctem peregrisset, ac manè se eo in loco animadvertisset, diu dubitavit de statu suo; an esset ille, qui nunc videretur, an verò dux ille, qui visus erat. Verùm cum aliter sibi persuadere non posset. presentibus omnibus signis, inprimis vestibus laceris & vetustis, quæ cerdonem illum viliorẽ declararent, & absentibus, quæ ducem, tandem domum rediens, uxori suæ veluti somnium; quod ea nocte viderat, quomodo in ducis aula fuisset & qua ratione tractatus, ambulationi & venationi, reliquisque rebus omnibus operam dederit, narravit. Ex quibus apparet, vestes ex nostris telis confectas maximam vim habere ad persuadendum hominibus illis, qui eas gestant, & aliis, qui eas gestari cernunt, qualis & quantus quisque sit. Nam plerique, qui vident se bombycinis exuviis indutos, etiamsi sint ex infima sorte homines & nullo nobilitatis aut doctrinæ colore imbuti, mox sibi persuadent, quòd sint tales, quales habentur (ut ille cerdo) cum videant ab omnibus sibi ad nutum dici, applaudi & faveri. Sic & alii, qui cernunt quendam sericeis filis circumseptum, non illum pro verme bombycino habent, at pro ave, cujus nidum molliores texturæ ornet, imò pro eo, cui, ut fortiori assurgendum, ut formoso ab blandiendum, ut erudito in sermonibus concedendum, ut seniori locus commodior relinquendus sit. Tantam vim inesse nostris telis animadvertis, ut magis, quàm Magnes ferrum, illæ attrahant hominum oculos ad sese, sibi que eos propitios reddunt. Inde verficuli:

Hunc homines decorant, quem vestimenta decorant:

In vili veste nemo tractatur honestè:

Vir bene vestitus pro vestibus esse peritus

Creditur à mille, quamvis Idiota sit ille:

Sic careas veste, nec sis vestitus honestè,

Nullius es laudis, quamvis scis omne, quod audis.

Nam talis prima facie præsumitur quis esse, qualem vestes eum indicant, l. item apud, 15. §. si quis virgines, ff. de injur & famos. libel. Fateor, nullum nostrarum telarum usum esse apud barbaras quasdam gentes, quæ nudæ, deformes & nigrae incedunt, nec illas æstimari nostri velleris pretium: Verùm illæ ut pudoris, sic decoris nullam rationem habent, quocirca nec judicii discreti quicquam possident, ut de utilitate nostri operis censere possint: Nos in quibusdam sylvis Asiæ nostras texturas spontè nostra conficimus, nullo homine, aut rarissimo, æstimante earum precium; quod cum animadvertimus, non ad Nigritas illos Africæ, inermes populos & nudos, concessimus, sed potius ad Europæos castra nostra promovimus, qui nos tantâ curâ tractant, ut apud ipsos nos gratissimum hospitium reperisse nobis gratulemur. Illi nos mori foliis tenuioribus pascunt, & nos illis telas nostras pro mercede nutritionis relinquimus. Illi nos virginum mamillis exclusisse dicuntur, nos in gratiam virginum non solùm mammillas, sed & totum corpus nostris opusculis circumteximus, ut potius illæ à nobis educatæ & nutritæ, quàm nos ab illis, videantur. Illi nostris velleribus colorem, nos illis pulchritudinem conciliamus. Atque hîc mutuas operas alii aliis præstamus. Unum est, quod maximè admiro, & cujus causam non satis rimari queo; Unde nempe homini superbia, sic à nobis vestito, cum nos simus nec superbi, nec telis nostris gloriosi? Unde tantus illi spiritus inflet animum, cum nos talem non agnoscamus fastum? Simplex nobis cibus est, folium arboris, simplex diæta & operatio

Admirabilis questio.

peratio una. Unde igitur tum diversæ affectiones sericeis vestibus adhærent? Sanè nullas alias video causas, *Responso.* quàm quòd serico per accidens advenerint, nempe per tincturam seu texturam, aut sarturam. Per tincturam, quia colores, quibus imbuitur, sunt diversi & diversarum proprietatum. Alii ex vegetabilibus, alii ex mineralibus, nonnulli ex animalibus petuntur. In his omnibus magna est varietas, ita ut quidam cor aliter atque aliter adficient. Rubeus & purpureus cor maximè restaurare creditur. Sic & alii suos affectus cordi imprimere possunt, quorum causas vix reddere licet. Per texturam quoque serico tale quid accedere est possibile, ac in primis per sarturam. Videmus enim figuram materiæ & formam novam multum ipsi conciliare gratiæ. Ex gratia autem magnâ cordis opinio, vel alius affectus generatur: Quæcunque sit causa, sive in materia, sive in forma, seu in subjecto ipso seu corpore seu animo hominis, perinde est, cum nos nostris filis eam ad rem nihil conferamus, nisi quid sit occultius, quàm à me investigari possit. Hoc scio, nos mori foliis vesci, ex quibus nihil superbiæ ad nos derivatur. Verùm homo nostris telis ex arboreis foliis enutritis & productis utens, non immemor pristinæ nuditatis suæ in Paradiso, quam ficuum foliis tum tegere voluit, nunc se remedium istius malo invenisse sibi gratulatur, ut foliis mori pro ficuum uti possit, ne nudus demum compareat, aut pelle ovila vestiendus sit, ut olim. Non meum est, ipsi inculcare, quod mori foliis in vermium alvo alteratis utatur, ut vindicet suam nuditatem, & irrideat simplicitatem primorum ipsius parentum, aut quod vermium exuviis vivus se tegat, quia mortuus vermium esca futurus sit: quia ipse homo in hoc discretionem non minimâ utitur, ut cogitet,

Causa occulta, ac probabiles.

& qualis fuerit, nempe nudus, cum in mundum venerit, & qualis futurus sit post mortem, nempe putridus seu putrefactus. At si probè respiciam, potius nostram nobilitatem & homini amicam naturam ex eo, quod ille nostris operibus involutum se non infelicem, sed optimè instructum sentiat, deducere possum, quàm ipsius fragilitatem ex nostra metiri. Quid enim homine nobiliter aut generosius? quid sapientius & discretius? Attamen hic ipse iudicat, nos non indignos, quorum velleribus & exuviis se tegat & attollat, imò suam nobilitatem aliis ostendat & declaret. Quapropter nos nemo, nisi nobilissimos æstimabit, quia nobilissimi hominis nobilitatem nobiliorem faciamus. Nihil est, quod ovis sive ex Albia sive Iberia, aliisve locis petita, suis lanis nobis se exæquet, cum longè potiorem locum illa ex diutina præscriptione temporis jam pridem obtinuerimus, & ipsa possessione defendamus; ita ut ovis potius bombycia surgat, quàm hic illi. Nos arborum summorum foliis pascimur, dum illa radiculis & gramine contenta in aridis quoque pascuis degat. Hinc sublimiori fortuna & ortu meritò gaudentes sublimioribus naturis nostra vellera sericea usurpanda relinquimus. Illæ depressioris conditionis ut est, ita illius lana, nisi summum artificium & coloritium accedat, saltem humilioribus appropriata conceditur. Ex quibus omnibus satis dilucidè innotescit, quanta utilitas homini ex nostris telis proveniat, atque hæc tanta, ut mihi Regiæ dignitatis titulus nullo jure, nisi immeritò, denegari possit. Magna sunt merita vituli, ovis, anseris, non exigua ostrea & apis, sed B O M B Y C I S sunt longè amplissima erga hominem, præsertim eum, qui bombycinis conspicuus donis subtilius discretionis acumen possidet, & plerunque

runque in ejusmodi arduis negotiis Judicis partes ob-
rinet.

L I N U M.

HACTENUS animalia diversarum classum, quæ pro
suis honoribus perorârunt, nunc ad vegetabile genus di-
cendi facultas descendit, quod ut sensu & motu destitutum, sic
vilioris conditionis habetur: Verum Linum cum hinc quasi à
cæteris despicì videretur, sic incepit effari: Nullus, arbitror,
ex hoc conventu, multò minus, tu ARBITER dignissi-
me, mirabitur, cur præscriptus ordo hunc mihi disse-
rendi locum reservârît; quia vestrûm quasi minimum
videri possim: At cum longè aliter mihi visum, & expe-
rientiâ notum sit, quod juniores & indigniores prius, se-
niores & digniores posterius in Conciliis sententias suas
dicant, nulli succenseo, sed potius Domino Arbitro gra-
tias habeo, quod hunc mihi locum addicare voluerit.
Animalia pro sese differentia tot & tam diu lubens au-
divisti, ideoque & mihi, uni ex vegetabilium ingenti
numero delecto aliquantulum temporis attribuere te
non poeniteat. Si de utilitate hominibus collatâ à quo-
quam dicendum sit, Lini autoritas facillè prævalebit
cæteris omnibus, quod etsi non sit initio, & non nisi
post multos labores ad hominis usum habile, tamene-
victis illis postea utilissimum accedit, ad eò ut sine eo
humana vita longè durior & austerior transigenda fo-
ret: quod cum animadversum, non puduit illud tra-
ctando variis modis, sibi accommodari, à quo facillè ab-
stinuissent, nisi tanta utilitas inde sperata fuisset. Nam
omnia, quæ pulchra, & per se bona, hominiquè minus
noxia, rara existunt, & non nisi post labores durissimos

exantlatòs ei conceduntur, veluti Hesiodus testatur; *quod Dii immortales ante gloriam sudorem posuerint*: Et Romani antiqui noluerunt quenquam in Gloriæ templum ingredi, nisi per laboris facellum eandem ob causam: Imò antequam ad nucleum perveniatur, primò nux frangenda & cortices separandi sunt: Sic antequam

Præparatio Linivaria: Lino commodissimè homo frui possit, illud præparandum erit ita, ut primò semina ejus in agrum optimè lætificatum spargenda sint; Cuique planta excreverit, ut agnoscipossit ab aliis ignobilioribus herbis purganda aliquoties: Hinc cum maturuerit, evellenda: Quartò, semina per dentatos pectines trahendo separanda. Quintò, his sepositis reliqua planta ad macerandum sub aquis disponitur, ut putrefiat aliquatenus per duodecim ferè dies. Sextò, disponitur in locis siccis perflatis, ut exiccerur sole, vento aut aëre. Septimò, exiccatum ita amplius in furno exiccatur, donec sit corpus fragile. Octavò frangitur instrumentis fractoriis, non quidem ex toto, sed corpulentior pars. Cuticula enim infrangibilis & lentissimæ substantiæ permanet. Nonò lignis latis, tanquam securibus, scinditur, aut potius mollior illa substantia redditur, & à particulis duriusculis separatur. Decimò, per rariores acus ferreas transmittitur. Undecimò, per crebriores seu tenuiores purgatur à filis crassioribus & decurtatis. Duodecimò, in fila ducitur. Decimotertiò, in brachia transversa exponitur, ut lavari possit. Decimoquartò, lavatur aquis & lixiviiis. Decimoquintò, exiccatum in glomos ducitur: Decimosexto ad textorem apportatur, & in linteum textitur. Decimosseptimò, Linteum jam factum soli & pluviae exponitur, ut albedinem summam acquirat. Decimo-octavò, Ad usum hominum dissecando & filis confarci-

nando

nando applicatur: Horum linteorum utilitas postea innumerabilis per tot prævios, ut dixi, labores appetitur: Nulla, ut existimo, res alia tot præparationibus indiget, quapropter eas enumerasse, hoc loco fuit conveniens: Quod Bombyx de suis telis affirmavit, fortè ita se habet, at si illius filamenta tot præparationum modis investigari deberent, absque dubio rarioris usus serica existerent: At hoc non exterruit homines, quin quò labores essent graviores, eò gratiores existimarent, dummodo lini usu fruerentur: De quo nunc breviter dicimus. Est autem ejus utilitas multiplex, vel in semine, vel filis, vel linteo inde facto, vel postquam linteum esse desierit: In semine, aut per se, aut inde expresso oleo: Per se, ut in re medica, ad emolliendum & maturandum semina adhibentur: Oleum inde expressum penetrantissimæ tenuitatis est adeò, ut solo vitro aut vesicis contineatur, non vasis terreis quocunque modo præparatis, ex quibus exudat: Usus olei ad colores, & alia innumera, ut & medicamenta, quæ prætereo: Ad fila linea accedo, quæ quoque utilitatis sunt diversæ; nempe vel ad constringendum & ligandum res quascunque, vel ad confarcinandum, aut ad alios usus & ornatus: Fiunt quoque inde panni multiplices non linei dicti, vel per se, vel admixtis lanis aut bombace, aut serico, quorum usus est, ut ad aliorum pannorum ad vestes & alias res hominum. Verùm lintea præ cæteris omnibus sunt in desiderio & precio. Reliquis carere posset homo, aut aliis eorum locouti, at si linteis careret (ut caruit antiquissimis seculis antequam præparatio lini innotuit) tum multis tardiosis laboribus indulgendum foret. Nam, ut primò de interulis, subuculis, seu indusiis hominum pauca adferamus, si illis carendum, & solis laneis pannis utendum fo-

Lini utilitas multiplex.

1. In semine.

2. In filis.

3. In linteis.

ret, hinc ex cute humana & ex bestiis depromptâ lanâ simul calefactis & fordibus inquinatis putrefactio contingeret, ex qua vermes absque numero orirentur aut morbus phthyriasis seu pediculatio dictus, quibus homo infestatus, aut sæpissimè vestes mutare, aut singulis diebus sese lavare ad fordes illas abstergendas cogere-
tur; quemadmodum experientia cognitum est, quòd ubi adhuc utantur laneis togis cuti proximis, id genus morbi sit frequentissimum, ubi autem purissima lintea sæpius mutantur, vix cognitum. Inde antiquis temporibus, cum lintei usus nondum adeò increbuisse, ut nunc, in Italia, ubi aër æstate calidior plus sudoris ex humanis corporibus elicit, cogebantur singulis diebus se lavare, unde tot magnifica balnea Romæ & alibi extructa sunt, in quibus ipsi Imperatores sæpè, ut & alii quicumque sese lavabant, atque sic diem lotionibus & inunctionibus, tanquam ad has res nati, conterebant; In quibus permulti, non tam necessitatis, quam voluptatis causa, superveniente abusu, quoque fuere immodici, adeò ut Galienus Imperator quater aut quinquies singulis diebus lavasse legatur. Quod dictum nolim, quasi antiquis Romanis lintheum ignotum fuerit, sed quia in majori precio, quàm nunc & rariori usu: Sic legitur Cæsarem totum forum Romanum lintheis adumbrasse. Et Virgil. i. Georg.

Urit enim campum lini seges.

Plautus in Mostel.

Lintheum cape, tûque exterge tibi manus.

Imò Sacerdotes quoque Ægypti antiquitus lineis usi sunt vestibus; ut patet ex Poëtis: Ovid. i. Metamorphos.

Nunc Dea linigerâ colitur celeberrima turbâ.

Et Juvenalis Sat. 6.

*Qui grege linigero circumdatus & grege calvo
Plangentis populi currit dirisior Anubis.*

Sic & Apollonius Thyaneus Philosophus eodem habitu linteo fuisse fertur, quoniam hic, ut dictum, videbatur mundior, quam qui ab animalibus deglubebatur; Propter linteorum quoque defectum vel raritatem antiqui oleo se illinebant & exercebant in publicis locis ad sudorem usque, post quem natationibus in fluviis prope campum Martium & aliis in locis dabant operam; quas res ut ad munditiem conservandam præcipuè spectabat, sic & bellicis exercitationibus non inutilis fuit: Huc quoque pugilum ars referenda est, & saltatio seu motio corporis secundum artem facta, item frictiones membrorum aliquoties singulis diebus repetitæ, de quibus omnibus Medici scripserunt, tanquam ad sanitatem spectantibus præceptis: At si bene rem introspicimus, præcipua fuit causa omnium horum laborum & tædiorum exercitiorum, mundities corporis conservanda: Et postea consuetudo harum rerum & assuetudo fecit alteram naturam & tanquam quid ad sanitatem necessarium, quod inde apparet; quia absque lotionibus & excrementitiis superfluitatibus ex cute discutiendis sordes collegerunt, unde dicti antea morbi suborti sunt: Atque hac ratione balneationibus, frictionibus, olei inunctionibus, sudorificis exercitiis, athleticis & saltatoriis motibus, tota dies inutilissimè homini transacta fuit, præsertim magnatibus, tanquam viverent, ut has res agerent, & nihil præterea: Interea alii vilioris sortis, qui victum suo labore quærere coacti sunt, nunquam aut rarissimè sese hoc modo mundantes multis afflictionibus fuère vexati: Ex quibus apparet, abs-

que linteï usû hominû vitam miseram fuisse, & adhuc in quibusdam locis esse, quod semel demonstrasse ignaris sufficiat. In linteis enim sæpè purgandis nulla est affinitas cum corpore humano, atque hinc sordes non ita facillè in vermes transeunt, tecus est in serico & laneo panno. Mundities itaque hominis præcipua linteis ascribenda est, quæ hanc sibi addictam conferunt, & à sordibus, quas imbibunt, tutantur. Atque per consequens, id tempus, quod omni ordini & ætati tam ineptis lotionibus & mundationibus corporis datum est, neglectis aliis serioribus negotiis, studiis seu laboribus seu precationibus, hoc nunc beneficio linteorum vitæ humanæ commodius transigendæ accessit. Quod si Principes quæter aut quinquies de die lavandi essent, ac toties fricandi & aliis modis exercendi, præter cibandi tempora, quando gravioribus de subjectorum salute suscipiendis consiliis vacabunt? quando preces & vota pauperum suppressorum audient, legent aut dijudicabunt? Ne quid de cæteris inferioribus adjiciam. Linteorum itaque usû adeò necessarius videtur, ut ipsius panis, imò utilior; quia panis absentia aliis deliciis aliquamdiu suppleri posset, linteorum nulla re alia. In lectis & mensis eadem mundities ex linteis petitur. In mantilibus, strophis & collariis similiter. Atque hæc ad necessitatem. Verùm si ornatum muliebrem & fastum ex linteis solis dependentem consideremus, quam mirè se variis linteorum generibus gratissimas ad aspectum reddant, illum non minus diversum animadvertemus, de quo potius omnino tacendum, quàm non prodignitate differendum esse statuimus: quibus duos brevissimè linteorum usû antiquitus huc usque notos adjicimus; nempe quod navigationes linteis velis, uti & canna-

cannabeis, per totum terrarum orbem perficiantur; unde Virgil. 3. Æneid.

Certum est dare lintea retro.

Id est, vela: quod munus quàm amplum sit, exiguum temporis spatium non permittit enarrare: Deinde, quòd olim libri quoque lintei fuerint, quales Sibyllini extiterunt: ut testatur Livius 4. ab Urbe: Sic Plinius lib. 13. cap. 13. In plumbeis linteis que voluminibus scriptitarum constat: Imò & nostra ætate in subtilissimis linteis aliquando quid scriptum aut pictum, aut impressum invenimus: Quæ de usu linteorum, dum integra sunt, quasi digito saltem indicasse & delineasse superficialiter, sufficiant: Linteis autem maculatis & lotionè purgatis ac demum usui adhibitis toties & tam diu, donec in partes deciderint; En nova generatio exoritur: Nam linteaminum vel pannorum latorum portiones, quomodocunque maculatæ vel attritæ, congeruntur in unum acervum, ut portentur in molam chartis faciendis dicatam: ibi fit delectus & lotio; post maceratio in aquis, donec quasi putrefactio quædam incipiat, hinc contusio in pulvis, quæ tenuissima aquis infusa captantur reticulis ferreis expansis & in chartam, seu emporeticam, seu communem scriptoriam, seu Regalem dictâ, formantur; quæ charta exsiccata, lævigata & explanata aluminaque aqua tincta ad usus hominum innumerabiles producitur. Taceant nunc membranæ vitulina, ovillæ & cereæ tabulæ, à vitulo, ove, apicula, antea inculcatæ, cum ex lino & linteo novus ales, quasi Phœnix, reviviscat, qui omnes earum utilitates oblivione involvit & obscuriores reddit. Ut jam taceam chartarum emporeticarum varios usus ad implicandas res & alia accommodatarum, nullus est hominum, qui non

4. Post corruptionem lintei nova generatio chartæ.

novit;

novit, hoc tempore libros & literas in chartis scribi & imprimi tanto numero & abundantia, ut nec membranae ullae animalium nec cereae illis supplendis suffecerint. Chartarum usu mundus in doctrinis, artibus, scientiis, virtutibus & multis aliis commoditatibus adauctus fuit. Nam, demus, quod antiqui scripserint in metallicis tabulis aut cereis, sive libris arborum seu foliis papyri Niliacae, aut denique membranarum animalium, at vix quisquam tam multorum librorum usum, nisi maximo labore, tædio & sumptu comparare, secumque de loco ad locum transferre potuit; atque is saltem ditissimus. Unde exploratum habemus tum temporis pauperiores à studiis abstractos & deteritos fuisse potissimum propter materiae, in qua scribendum esset, ac librorum charitatem. Exempli gratia: Geometrarum suas figuras facere coacti sunt in arenis, quae idèò sapientissimae dicebantur terrae, ut constat de Archimede (qui & oleo in proprio corpore nudus, dum balnearetur, pinxit imagines) qui dum in pulvere figuras scriptas attentius contemplaretur, capto oppido à militibus Pyrrhi occisus est. Alii ex pauperibus variis materiis usi sunt ad præceptorum dictata inscribenda; quemadmodum Cleanthes unguis mulae, alii aliis. Jam verò tanta est copia hujus materiae, in qua inscribitur, folius linteii beneficio, ut vel pauperrimus habere queat factis, quoad legat, discat, aut in quo lecta vel audita scribat. Inde contigit, quod non membranarum nec cereae usu tot artes & disciplinae nunc floreat, sed unius chartae. Charta, inquam, ascribi debet, si bonis literis & doctrinis quis imbuitur; si libri innumeri ad omnem posteritatem propagantur & aeternae memoriae commendantur authorum nomina & opera. Desit enim usus mem-

membranarum animalium aut ceræ, inventa charta, ut glandium esus, invento pane. Chartis invigilant & student Principes & omnes Nobiles, iisque sua secretissima consilia concredunt, non reputantes, quod ex vili particula linteoli, sæpius maculati, factæ sint. Utenim ex *Agatocles* figulo olim Rex creatus est, & ex matula ejusdem aurea Idolum reverendum populis, sic ex panno satis detrito & vilissimo reddito fit charta purissima, quæ inauratur quoque, ad epistolas Principum accepta. Chartis incumbunt Consiliarii Regum & Principum & per chartas loquuntur cum mutis magistris. Quid multis? Imperia, Regna, Principatus chartis reguntur & omnia negotia in illis traduntur chartis, ne ex memoria excidant. Chartis Cancellaria dicata est, ex qua si chartæ nostræ evolent, tanquam columbæ emissitiæ, mandant, prohibent, perficiunt, & fieri jubent, quicquid jura aut leges postulant. Chartæ itaque sunt legum & justitiæ tabellariæ, quæ tacitæ loquuntur & dolos quoscunque produnt. In chartis Medici sua medicamenta perscribunt, & sic ad sanitatem chartæ quasi viam præparant. In chartis quoque Philosophi sua theoremata exponunt, & discantium ob oculos ponunt; ut non opus sit arenâ vel aliis mediis ad lituras & figuras excipiendas, atque hinc charta est omnium sapientissima. Chartis amatorum vota & blanditiæ creduntur, eaque sæpe à legentibus osculo dignantur. Per chartas amicus amico in aurem loquitur, mentemque. Et sanè, si homo prius linteo credidit corpus suum, antequam id charta fieret, nunc cum facta est, & animum eidem aperit per scripturam; de quo nemo gloriari poterit, nisi solum linum. Hoc unum est ex fidelissimis corporis humani stipatoribus, ut ex mentis emissitiis & exploratoribus, cui (tanquam

quam Germanæ cohorti olim & adhuc Principes plerique) sese dedit & dicavit. Linum non eget ope aliorum, at alia lino carere nequeunt. Nulla vestis absque lini seu linteï seu fili opera confuitur. Linea autem indumenta suis propriis filis & partibus constant. Respice ipsos libros impressos, quorum materia ex lino, & literarum inscriptarum potior pars est oleum lini condensatum, cui si charta per combustionem nigrefacta, uti fieri posset, vel alius fumus ex oleo lini combustus, commisceatur, atramentum est libris perficiendis conveniens. Totus itaque liber impressus ex lino constat, nec sibi quisquam alius de eo quid arrogabit, sive fila, sive alia considerentur, quibus compingitur. Solum linum omnia sua secum portat, & quibus opus habet, in se solo invenit. Oleum, quod ex semine ejus exprimitur, est quoque in ipsa planta & linteo, & charta, ex qua in pyramidem figurâ conformatâ & incensa cum latiori parte stanneo, plano corpori impositâ, mox oleum apparebit non absque singulari admiratione, id per tot lotiones & cruciatus remansisse in sua; nempe chartæ seu lini, materia. Quod si hæc omnia in unum colligantur, & acutamente considerentur, tanta & talia sunt, ut cum nullis aliis comparari queant. Idcirco mihi uni, ut hominibus utilissimo, sine quo illi non bene, sed miserè vitam transigerent, sine quo nec artes, nec scientiæ, nec res humanæ, cujuscunque sint conditionis, tradi aut percipi possent, Regium deberi diadema ante omnes jure adfirmare audeo; quod cum à nullo, nisi impudentissimo & qui nihil è chartis doctrinæ unquam hauserit, negari queat, tu ARBITER eruditissime, huic liti finem imponens, mihi, cui debetur, honorem illum ne inideas, tibi, quod secus, quàm jus patitur, sententiam dixeris, ignominiam compares.

M E R C U R I V S.

RESTABAT uni adhuc perorandi locus, nempe Mercurio, ex metalliferis fodinis ope humana petito, cui tanquam vilissimo, nec sensu motu ve, ut animalia, nec vegetante virtute, ut linum, prædito, quotquot erant, exiguum dicendi spaciū superesse arbitrabantur, ideoque ut brevissimè se expediret, illi injungebant, quò quamprimum ad sententiam, quam avidè expectabant, dicendam à Judice accederetur: Verùm Mercurius horum desideria non ignorans, ab arbitro sibi, quoad sufficiat, differēdi facultatem petiit in hunc modum: Hucusque Arbitrè discretissime, cum patientia singulorum voces, & vota diligentissimè perscrutatus es, & absque dubio, quantum in cujusque oratione firmitatis aut veritatis consistat, in prompta memoria retines; quocirca ut & me eadem animi attentione audias ab initio ad finem usque, obnixè te rogo: Non meum erit in competitorum gratiam aut nutum orationem contrahere, at potius pro necessitate de omnibus, quæ mihi opus videbuntur, & ad rem spectare, copiosius, te concedente & audiente, differere: Ad quæ cum Arbitrè annuisset; Nunc itaque facilè, inquit Mercurius, aliis omnibus hanc curam præripiam, ne in posterum de prærogativa inter se aut mecum contendant: De Nobilitate aut ortu meo nihil dicam, licet alii ante me hac de causa multum sibi placuerint; at saltem de utilitate, quæ ex me ad homines redundat, pro ut rei lex suadet, verba factururus. Est autem hæc immensa, & non minus, quàm omnium fluviorum maximus Nilus (qui per septena ostia se exonerat in mare mediterraneum) sese in totidem ramos dividit, pro numero metallicarum formarum, quæ ex me

ortum ducunt: Primò itaque dicam de me ipso, & ex me
 ortis semimetallis, secundò de plumbo, tertio de stan-
 no, quartò de cupro, quinto de ferro, sexto de argento,
 septimo de auro. Quantũ ad me ipsum attinet, sum ho-
 minum usibus maximè accommodatus. Nam ne dicã
 hic de Chymicorũ laboribus frustraneis circa me cru-
 dum & volatilẽ solũ impensis, utpote potius inutilibus
 & deplorandis, quã utilibus & laudandis sufficiet mihi
 ex magno cumulo insigniora decerpere; eaq; sunt in pri-
 mis quatuor; Quod nempe adhibear ad congregationẽ
 auri vel argenti: Deinde ad inaurationem vel in argen-
 tationem; Tertio ad alia mechanica opera. Quarto ad
 medicinalia. Fit autem per me auri congregatio illius,
 quod latet in fluviorum aut rivorum aquoso limo seu
 sedimento; quemadmodum sunt innumeri, qui ista lo-
 tione aurum aucupentur ex aquis, quibus insensibiliter
 immixtum est, & ad fundum plerumq; subsidet: At-
 que hac ratione id in Ungaria, ac Sclavonia, aliisque
 partibus, ubi rivi ex auriferis montibus profluunt, ut &
 in Germania & Silesia, beneficio Mercurii in corpus re-
 digunt, hoc est atomos levissimos auri, qui per decur-
 sum aquarum ab auro eluuntur & abroduntur, per a-
 quas dispersos, colligunt, & sibi uniunt, quod nulla alia
 substantia fieri possit, quã Mercurio. Hic enim, tan-
 quam mater auri, postquam reperit filium suum erran-
 tem per aliena elementa & aquas, illum in gremium
 suum recipit, donec eum sibi ipsi restituat, & viam
 monstret, aut consilia aperiat, quid agendum, quid
 non; non aliter quã Virgilius i. Æneid. fingit Vene-
 rem Æneã filio erranti in sylvis non procul à Cartha-
 gine apparuisse, eumq; in viam reduxisse. Auro ita-
 que collecto in substantiam tractabilem, Mercurius

inde

*¶ Utilitas
 ipsius Mer-
 curii:*

*¶ Pro con-
 gregatione
 auri vel ar-
 genti ex
 aquis.*

inde per alutum exprimitur, & iisdem usibus adhibetur. Aurum verò igne liquefit, & sic redit ad suam pristinam continuitatem. Quod itaque à Mercurio, hoc est, meipso, multum auri hoc modo recollectum sit, quod alias neglectum abiisset, & ad nullos usus hominum pervenisset, ab experientia patet. Hæc utilitas excedit omne precium. Eodem modo argentum ex mineris Peruanis confusis & mixtis cum argento vivo colligitur incredibili copia, ut constat ex relationibus eorum, qui viderunt & tractârunt ipsi, cujus tanta est copia, ut omnem thesaurum excedat. Similiter aurum ex quibuscunque pulveribus in mola tritis, hoc artificio, si quid adsit, elicitur, ut Mercurius percurrendo, tanquam medius sequestrator ibi fiat. Possent quis existimare, quod hæc utilitas Mercurii vehementi ignis expressione suppleri possit, ut liquefieret, sed in hoc fallitur, quia propter terreæ substantiæ copiã, cui atomi auri vel argenti admixti sunt, nihil igne congregari possent. Ad inargentationem ac inaurationem quoque ego Mercurius adhibeor; quia sine me nihil inaurari potest: Causa est in similitudine meæ substantiæ cum auro vel argento: Et hæc utilitas non est minima; quamvis homines magis ad ostentationem agenteis aut aliis pro aureis utantur, & sic me nolentem ad sua commoda vel pompam adhibeant: Ad alia mechanica opera per multa adhiberi possum, ut à quibusdam ad piscationes propter lucem meam & splendorem; ab aliis ad armorum, automatimve pondera mobilia, quæ singula inculcare, non est huius loci. In medicina verò maximam utilitatem præsto hominibus, dum vel cum auro, vel aliis corporibus (non tamen corrosivis aut noxiis rediger in pulverem, qui purget humana corpora: Hic pul-

2. Pro inauratione & inargentatione metallorum.

3. Pro mechanicis operibus.

4. Pro medicina humana.

vis debile præparatus, ut Aurelii nomen & omen habeat, est Panchymagôgon, de quo ne absque singulari Medicinæ practicæ documento hæc dissertatio terminetur. En Arbitri circumspicte, nonnulla hic in tuum, aliorumque hominum, commodum tradam; *Primò de viribus Aurelii hujus pulveris: Secundò de dosi & modo administrationis: Tertio de ejusdem operatione mirabili dicturus.* *Primò, ad vires: Omnibus morbis & affectibus, qui ab humoralica causa vel antecedente vel continente, generati sunt, unice convenit; qui cum sint ferè innumeri, hic non recensentur, nisi in specie, quod omnes febres putridas, arthritides, tumores, obstructions, cujuscunque partis affecta eradicet; lucm Veneriam, paralyses, apoplexias mitiores, flatus hypochondriacos, pallores & fædos colores virginum, icteros, cachexias & hydropes incipientes, calculos renum & vesicæ revellendo & evacuando humores descendentes quoscunque, optimè percuret: si ve sint flatus, seu phlegma, seu bilis, seu melancholia, aut ex iis mixta materia: In podagra auxilium est saluberrimum; quæ sufficiant, cum sub hoc ambitu centeni forte morbi sint comprehensi, iisq; communiores & frequentiores: In fluxibus, inflammationibus & similaribus affectionibus, sectione continui & hujusmodi aliis usurpari quoque utiliter potest, in quibus multum proderit semper, nec unquam nocebit: sed in ante dictis presentaneam opem, Deo dante, præstat. Secundò, de dosi, quæ est grani j. ij. iij. usque ad vj. vel plures: communiter iij. in pueris trimis, bimis, ij. in fortioribus aliis iij. v. vel vj. Nam dosis aucta non est periculosa: ratio est, quia saltem clementer attrahit humores in stomachum, ut magnes ferrum, & nihil violentiâ agit: Assumitur plerumque cum aqua vel liquore calide virtutis, ut spiritu vini, aqua cinamomi, anisi, vitæ, ardenti vel alia: præsertim in morbis non summè calidis per se, ut febre ardente, calida intemperie hepatis vel inflammatione, in quo casu*

cum aqua frigida, cardui benedicti, endivie, vel etiam vino Rhenano aut alio liquore, cibi vel linorum, rectius sumitur, hoc modo: in liquoris cochli. j. ponatur una dosis, & bene mota cum digito, ebibatur, ut descendat in stomachum: si quid in cochleari vel faucibus adhaerit, cum eodem liquore eluatur super bibendo, donec descendat: Idq; mane in lecto calide se tenendo, si adsit morbus, nec super dormiendo, nec bibendo aut edendo; alias extralectum, etiam post tractando sua negotia: quidam, ut melancholici aere sereno, egredi possunt, & alias sani; Datur absque noxa omni aetate, ut pueris bimis & trimis: & senibus, in quibus tamen videndum, ne quid nimis moveat; si abundantes sint materiae; in pueris non item. Tertiò, operatio hujusmodi: Aere calido, & calide se gerente agro vel assumente cum calido liquore, si sit materia abundans bene operatur & copiosè: contra aere frigido, & se non gerente calide agro, nec cum calide virtutis vehiculo, nec materia existente copiosa, parùm, minus ve etiam nihil operatur: Si quis mox super dormiat, vel bibat, vel comedat, vel cum pilulis mixtum pulverem, unde se extricare nequeat, assumpserit, & ille paulum operationes sentiet: Hoc autem semper verum, si ve multum, plurimum, parum aut nihil operetur, nunquam necebit. Non enim habet naturam aliorum purgantium vehementium, quae si nihil operentur, damnosa sunt. Communiter autem haec est operatio: Post assumptionem hujus pulveris cum liquore accommodato, si affectus est ex phlegmate vel cruda materia, hac crassa, tenax & viscosa mox attrahitur ex venis meseraicis & proximis visceribus in fundum stomachi, ubi medicina sita est; cujus si aliqua notabilis pars ibi sit coaccervata, levis nausea supervenit, quae si accrescat, quasi appetitus vomitionis suboritur, quo urgente & sputatione oris frequenti accedente, omni conatu expuat & vomat, quantum potest, etiam digito in os ingesto: Atque hac ratione per vices ventriculo evacuato, o-

minique materia egestâ conservatâ in vase: donec nullum de-
fiderium sit comitionis & sputatio frequentior cesset, animad-
vertetur, quod interdum j. ij. vel iij. libra materia pessime
absque magna angustia lenissimè, quoad fieri potest, eductæ
sint, unde mox allevatio patientis suboritur: Cessante omni vo-
mititionis nausea & sputatione, cibi vel potus calidè dentur: Si
materia sit copiosa & crassa, cerevisiâ vel vino, aliquid zinz-
beris maceratum vel coctum indatur: Quod si morbus sit cali-
dus, & multum biliosa materia, operatio est aliquantum di-
versa: Sic si materia melancholica sit abundans. Hac enim ferè
solummodo per inferiora; Reliqui humores per superiora & in-
feriora educuntur: Ubi hæ cautiones notentur: quod in fæmi-
nis vel senibus cachecticis, vel lue venerea obsessis semel detur
tantum, & cum modis calidis, ut prædictum, atque deinde ex-
pectetur, donec cessarit hæ operatio; post iterum, nisi morbus
cessarit, dari potest, idq; ideo, ne humores copiosi nimis ascen-
dant ad superiora, quod si fieret, & superdormiretur, aliquid
molestiæ in faucibus humores illi putridi excitarent, qui tamen
gargarismo quocunque abstergente, ut ex vino, bolo Arm. mel-
le, aluminèque coctis per se vel cum herbis, veron. menta, plan-
tag. &c. eluuntur & educuntur. In melancholicis morbis sæpe re-
peti debet, & picis instar per album educet humores: Quo uno
medicamento clementi, tuto innoxio & efficacissimo,
tanquam Panchymagogo optimo, & sanis in præserva-
tione, & agris in curatione omnium ferè, quos dixi, af-
fectum in posterum uti poteris, atque hac quoque gra-
tia non minimum mihi deberi honoris, postquam sæpè
expertus fueris, ipse fateberis. Quod autem per sublimationem
cum salibus in venenum, quod sublimatum
propriè vocatur, aut per abstractionem & reinfusio-
nem aquæ fortis seu separatoriæ cum eodem Mercurio,
in rubeam substantiam, multum quoque venenosi-
tatis

tatis à fœcibus deleteriis istius aquæ retinentem, quæ præcipitatum vulgò dicitur; transeo, id non malitiæ meæ naturæ, at permixtis salibus & hominum abusu ascribendum est. Mercurius enim ipse pestis & multorum malorum alexipharmacum est, quod hinc patet, quia in illis locis ubi Mercurius effoditur, & quotidie tractatur (ut in Histria) pestis rarissimè grassetur. Admiscetur quoque emplastris ad ulcera & phthyriasin absque noxa. Imò ab aliquibus datur interius cum conserva rosarum permixtus pueris contra vermes; unde innoxia ejus essentia maximè conspicitur. Verùm ad alia propero: Tantum de me ipso sufficiat, dum sum adhuc in mea cruditate & fluxu. Verum quando in semimetalla à natura transmūtatus sum, ut in tutiam, bismutum, antimonium, zinkium, maximam præsto utilitatem homini: Quicquid enim his acceptum refertur utilitatis, id & mihi, qui illorum parens existo: Tutia in medicina oculorum excellentia est, inque ulceribus canerosis, & latone ex cupro faciendò: Ex reliquis mixtione cum aliis, aut per se, variæ & operum medicinalium & colorum species resultant, quæ hic recenseri nec possunt, nec debent, cum sint innumeræ: Unde quanta utilitas artificibus proveniat, æstimari non licet: Quot hinc opifices, mercatores, Chymici & Medici lucrum capiant; vix credibile dictu: Ad secundum raram transeo meæ propagnis, nempe plumbum; si & hoc ante dictis adjecero. Antimonii usum in medicina & chymia esse tantum, ut ingenti volumine à me tradi vix possit, de quo cum alii ante hac integros tractatus ediderint, illis potius acquiescam, quàm ut vel dicta dicam, vel dicenda non sat dignè proferam, ratione temporis angustia. Plumbum verò maximum usum habet

De semimetallis.

21. De
Plumbo, e-
jusq; utili-
tate.

in officinis metallicis, ubi argentum, aurum, cuprum, alia vè mixturæ absque plumbo non possunt purificari aut disgregari ab invicem. Plumbum enim liquefactum naturam Mercurii retinet, ut congreget omnia metallica in se fluxibilia, & inter ea aurum & argentum, in igne fluxionis vehementi, à quibus deinde separatur per cineritium vel cupellam, & sic trahit secum magis cognata, ut cuprum & alia admixta, remanente auro & argento intacto supra testam seu cineritium: Ex adusto plumbò fit lythargyrium, quod emplâstris & unguentis magna utilitate adhibetur, veluti & plumbum ipsum vel in pulvere, aut contusâ plumbei mortarii substantiâ, vel laminis ipsis exterius multis affectibus utiliter applicatur: In laminis, ganglio, labiis tumidis, renibus inflammatis & similibus: In substantia contusa, cancris ulceribus & fistulis quibuscunque. Usus præterea plumbi est multiplex, ut inde fiant tecta, vasa aquatica, canales ad aquæ ductus, pondera. Inter cætera, plumbeæ glandes quid præstent in bellis, notius est, quàm ut dici debeat: An hæc utilitas, an damnum? An dolus? An virtus? Sanè abusus est, quo tamen homines vix carere possunt, in sui defensionem & commoditatem: Quod itaque bella gerantur, & glandibus plumbeis prosternatur hostis, id omne ex Mercurio petitur, hoc est, in plumbum mutato. Quod medicamenta varia, aliàs incurabilibus malis administrantur tam interioribus, quàm exterioribus, ut lue Venereæ, phthyriasi, vermiculationi ulcerum, oculorum inflammationibus & renum, cancro, fistulis & innumeris aliis, id Mercurio & ex eo ortis, ut dictum, tutiæ, lythargyno & plumbo ascribendum venit. Nec mirum, quod idem Mercurius sit bellator & Medicus, cum & Apollo uterque habeatur,

& Pallas ubique & arti & Marti addicta sit. Nosti enim, quod Poëtæ dicant, Caduceum Mercurii esse diversissimarum virium; & animas hominum è corporibus educere, & in eadem remittere; ad infera loca vocare & inde revocare. Hoc maximè est conspicuum in eo, quòd nunc medear hominum morbis, eosque à morte liberem in medicamentis dextrè usurpatus, nunc iidem venenum sim & exitium, ut in bellis, & aliàs: At si quid ex me mali oritur, id humanæ præposteræ voluntati imputandum est, quæ optima quoque in venena vertere potest. Ad tertiam progeniem meam progredior, nempe stannum: Hoc nobiliori facie apparet, quàm plumbum, ideoque ad nobiliores usus adhibetur, quàm illud. Ex eo enim vasa omnis generis, patinæ & orbis conficiuntur ad edulia & cibos hominum aut medicamenta continendum: Ex eo editur & bibitur apud plurimas gentes, quæ id æstimant satis magni precii, nullius noxæ & eximii splendoris seu pulchritudinis. Anglicanum imprimis nobilè est, argento proximum, unde & habetur in delitiis: Non inficit quicquam suo sulfureo contagio aut fumo, sed illæsum servat, quodcunque ipsi sit creditum seu inclusum: Ut itaque plumbum tecta hominum externa, sic stannum interiora ædium & culinam decorat, illud defendendo à pluviis, hoc pro cibis conservandis ferculis: Illud ad vasa & instrumenta grossiora, hoc ad subtiliora adhibetur, sed utraque licet debili substantia & corpore usibus hominum, quoad possibile, inserviunt & prostant: De utilitate stanni in medicina & coloritiis figulorum, quæ non minima est, hic brevitatis gratiâ nihil adjicio, & ad quartum ramum descendendo, nempe cuprum calidioris naturæ & roboris, quum antedicta. Hujus quoque

III. De
stanno, e-
jusq; usu.

IV. De cu-
pro, e jusq;
utilitate.

multiplex usus est in variis instrumentis hominum, iis-
 potissimum, quæ firmitatem, capacitatem cum pul-
 chritudine simul habere debent, qualia sunt in igne du-
 ratura athena, labra & vasa, cuparum instar magna, ad
 rerum multarum coctionem; ut panificii, cerevisiæ &
 sexcentas alias operationes, quas recensere est impossi-
 bile: Utenilia supellectilis ex cupro aut latone factæ
 sunt innumera, & omnibus ante oculos sita satisque co-
 gnita; quæ præterimus: Duo sunt in primis, quæ hîc ad-
 miror, ex cupro facta instrumenta, quæ omnibus aliis
 videntur anteferri & prævalere; nempe Campanæ &
 Tormenta bellica: Campanis tempus diei & noctis di-
 stribuitur, horæque singulæ, seu duodenæ, seu quater-
 næ vicinæ proclamantur, ut non opus sit Stentorea vo-
 ce, uti ad congregandum populum, aut alia indicanda;
 quia campanæ hoc præstant maxima voce & sono, im-
 mensique, quasi rictus horridò boatu. Quanta utilitas
 saltem ex campanis horariis per totum Christianum
 orbem (de barbariè enim Turcicâ mihi non est sermo,
 quæ campanis non utitur, ne Tyrannis ejus populò ha-
 rum sonis convocato reprimatur) proveniat, vix æsti-
 mari potest; Non opus est, nunc Cynocephalum, ut o-
 lim in Ægypto, observare, qui mictu suo seu urinæ emis-
 sione diem in duodecim æqua spatia distribuat; inque
 totidem noctem, cum campanarum voce hæc spatia
 nunc auribus passim notentur & audiantur tam de no-
 nocte, quàm die. Non necessum quoque, ut diem ad
 clepsydram seu aquæ fluxum, ut olim Romani, metia-
 mur; quia campanæ omnibus hisce instrumentis nunc
 requiem & silentium imponunt, solæque diei tempus,
 quodcunque sit, indicant: Ne de galliciniis nocturnis,
 anserumve clangoribus, umbris decem pedalibus me-
 ridianis,

ridianis, & aliis ejusmodi noctium & dierum observationibus quid dicam; quæ ubi nullæ sint campanæ, adhuc valere possunt; aliàs minimè. Præterea eadem campanæ convocant plebem ad concionem sacram, comitia, spectacula, funeraliã, & ejusmodi alia: Ad concionem sacram; ut sacris quisque appropere, & Deo serviat; Ad comitia, ut concurrat sive contra hostem, seu feras, seu prædones, seu ignem aut aquam, aliorumve ejusmodi damna communi manu & ope avertenda & profliganda. Campana enim tanquam præco proclamat singulis, quid agendum, aut non; cui resistendum, auxiliùmve præstandum: Campanis incendiùm, ut & hostis indicatur, & à multis tonitrua dispergi, aëre moto, creduntur; Officium campanis ascriptum, magnis literis carmine Sapphico expressum est in omnium maxima Germaniæ (& fortè Christiani orbis) quæ Erfurdia habetur; centenariorum; ut inscriptio testatur, 275. hoc est, 27500. librarum: Carmen hujusmodi est:

Laudè patronos cano gloriosâ,

Fulgur arcens & Dæmones malignos,

Sacra templis à populo sonanda Carmine pulso.

Mercurius itaque, qui in campanarum ære sonum & materiam præstat, omnia hæc facit, hoc est, ad sacra convocat & alia dicta munia obit. Unde non immeritò magnam sibi coronæ Regiæ partem adsciscit. Quæ antedixi vulgaria æstimari possint; & ab aliis quoque imitanda aut supplenda, quæ jam protuli, soli Mercurio sunt propria. Nam ex ligno, lapidibus & vitro campanam nemo faciet; nisi fortè surdis & paralyticis, qui nec ejus sonitum audiant; nec ad illum se moveant. Mercurius est, qui mutus per se, pulsatus clamet; qui claudus, alios salire faciat & in unum convocet. Hic æ-

dituus est Ecclesiæ & præco fori. Hic malorum instantium index est, ut quisquis accedat aut recedat. Hic est, qui ad cœnam famelicum & latrantem stomachum vocat, qui somnolentos & pigros ad labores & ad panem lucrandum exuscitat, qui mortuos sepulturæ mandandos indicat, & ultimum valet mundo proclamat. Verùm ne campanas nimium morer, ad tormenta bellica progredior. Quid hîc dicam, aut quid non? An utilitatem an noxam humano generi hinc exortam magis referam? An ex inferis locis malum emissum hoc statuum, an inventionem hominum productum? Quicquid sit, si quid hinc mali exoriatur, id ne utiquam Mercurio aut materiæ ascribendum existimo, sed ipsius formæ & inventioni, aut potius abusui. Mercurius enim nil mali in his præstat, at semper sui similis est, ut nulli noceat, omnibus proficit: si noceat, id aliis imputandum, qui eum huic usui adhibent, vel in hanc formam redegerunt & illis mediis adhibitis ad satisfaciendum ipsorum voluntati incitârunt. Hinc illa tonitrua & fragores, nec non dissectiones violentissimæ per tormenta bellica fiunt. Nam si Mercurius seu metallica substantia in formam illam oblongam & excavatam ab utra parte apertam ab altera clausam, fundatur, tum ad nocendum illa materia apta est, prius minimè. Nec verò tum nocet, nisi pulvis ille horrendus, pyrius vocatus accedat, qui si inferatur huic machinæ & incēdatur; En cum humana violentia & celeritate ignis inde prorumpens ad nocendum aptus est, nec tantùm per se, nisi & globus ex metallo & lapide impediatur igni exitum, à quo fulminis instar propellitur in quæque obvia, non sine maximo damno: Si itaque metallum maneat in sua materia, nil nocet, si forma tormenti ex eo fingatur, neque tum, at si

tertium & quartum inferatur, hoc est pulvis pyrius & globus ferreus, adhibito igne, tum primum damna obviis infert. Imò quod omnis noxa est in pulvere illo, patet hinc, quod eo per cuniculos actos sub castellis & oppidis supposito & incenso, omne suppositum in aërem elidatur cum horribili fragore & impetu. Hæc est una illa res à Monacho inventa, quæ plures hominum myriades consecravit Orco, quàm omnes reliquæ machinæ bellicæ antiquæ, balistæ, catapultæ, onagri, arietes, arcus, jacula, aut sagittæ, quæ saltem ludij pueriles haberi possunt respectu hodiernorum tormentorum in beloufikatorum. Quicquid igitur præclarum contra hostes Christiani nominis hisce tormentis præstitum est, id omne tanquam manu & ore Mercurii perfectum est. Ego enim in buccas meas accepi globos ferreos aut plumbeos & projeci in hostes, si spiritu illo sulfureo stimulatus fui, tantâ violentiâ, ut multâ illorum millia trucidârim. Flatus mei oris multis exitialis, imò fulmineus est, quo prosterno mœnia, valla, castella, oppida & munimenta, quæcunque. Variæ sunt tormentorum formæ ex me concinnatæ, aliæ ex latone seu cupro, aliæ ex plumbo, quædam ex ferro; quædam magnæ & ingentes, quædam mediocres, parvæ, longæ, crassæ, breves & subtiles. Hinc & diversis nominibus secundum diversas formas appellantur; Sunt, quæ mortaria, serpentina, moscettæ, vocentur; ut de reliquis taceam. Ad necem hominum hæc omnia conspirant, ex hominum, non Mercurii voluntate. Mihi enim utilius videretur, mortariis medicinalia ad hominum salutem spectantia contrivisse, quàm lapides tanti ponderis ejaculari, ad eorundem perniciem. Mihi potius instrumenta & syringas ad incendia ædium aquis immixtis restinguenda

ex metallica materia confecisse consultius foret, quam ad incendium & destructionem iisdem inferendum. At quia sic in suam mutuam caedem & interitum ruant homines, ego nolens, volens, ut servus, ipsis manum carnificis praebere cogor. Ipsi iudicent de factis suis, meum est illorum iudicata exequi. Quintum genus meae propaginis est ferrum ipsum, quod Mars, ut Chymistis dicitur, sic Marti omnem vim praestat & suggerit, hoc est, machaeras, frameas, gladios, bipennes & ipsas bombardas bellicas. Ferrum ex metallis; vilissimi precii; usus maximè necessarios hominibus confert. Hoc non solum bellatoribus & stratiotis in manus rapitur ad ingrenda aliis mala, sed & oppressis & coactis ad defendendum sese, auxilio venit. Ferro se cingit praedator, imò & viator, ut ferro ferrum, vi vim repellat & restringat. Ferro utuntur Tyranni contra omnes sibi non ad nutum facientes; Quin & Reges, Principes contra hostes & sceleratos; nec non iudices pro bonorum tutela & malorum poena. Ex ferro instrumenta & vincula firmissima fiunt ad innumeros usus; quos omnes indigere est impossibile. Hoc machinae quaecunque libratoariae, currus, naves, & ipsae aedes instruuntur & veluti brachiis robustis compinguntur. Ferrum est, quod fabricat omnia organa fortiora hominum, sine quibus illorum vita vix bene produceretur. Ex eo fiunt clavi & mallei, secures & incudes, & quid non per illa instrumentorum instrumenta? Ferrum depuratum chalybs est, qui arte ex eo conficitur, & divisor est omnium rerum durissimarum; lignorum, ipsius ferri, cornuum, lapidum & similibus. Ex ferro fiunt ferrae & clausurae omnium portarum & thesaurorum. Quod nulli creditur; hoc unius fieri custodiae facile committitur:

hoc

V. De ferro,
 ro. ejusq;
 usu.

Hoc arcet fures & manus petulcas; hoc detinet fugæ parata & prædæ; imò & ipsos homines sæpe in compedibus. Catenis ferreis viæ redduntur tutæ contra violentiam, ut & fluvii. Ferro pontes, turres & ipsæ pyramides muniuntur, ut perdurent. Quid cultro homini utilius? quid acubus ad confarcinandum accommodatius? quid forcipe, forpice, tripode & sexcentis ejusmodi instrumentis hominis usui convenientius? Hæc omnia ferrum suppeditat, & ferrum ipsum Mercurius. Ex Mercurio igitur constanti hæc omnia fiunt, & hæc singula firmantur. Unde similiter medicinæ haud pauca conficiuntur, ita ut dubitandum sit, an plures vires in re medica, quàm politica ferrum habeat, an preciosiores? Nihil autem preciosius, quàm humano corpori ægro adferre opem præsentaneam & intus assumi, quod indicium sanè erit, quod nullius sit noxæ in propria natura. Assumitur autem ferrum sæpissimè in electuariis, confervis, syrupis, decoctis & aliis medicamentorum formis intra corpus humanum, non solum absque damno, sed etiam magno cum emolumento. Ut enim, si abusus ei accedat & hominum vis impulsiva, scindit, pungit & penetrat extrinsecus; ita si in medicinam reducatur, aperit & obstructions tollit venarum & viscerum sua vi penetrativa & attenuativa. Hinc cachexiæ & pallori virguncularum sæpissimè medetur, iisque floridum genarum colorem reparat & iterum conciliat; Ut non frustra Mars Veneri gratissimus fingatur. De ferro autem volens pauca profero, quia & notissimum est & in omnium conspectu & usu; ut quilibet ex hisce alia, ex dictis dicenda ipse colligere possit.

Nunc ad pulchriorem progeniem me confero, nempe VI. De argento, ejusque utilitate. argentum, quod est sextum in hoc ordine, metallum sa-

tis perfectum & preciosum. Hoc quàm sit in omnium amore, admiratione & precio, non nostrum est indicare, utpote notorium. Quanto labore, periculo & studio id ex infimis terræ meatibus & quasi claustris infernalibus petatur, noverunt illi, qui ea loca lustraverint, de quibus multa hîc dicere non est animus. Hic est verus omnium hominum magnes, qui ita eos, eorumque animos, & adhuc magis, allicit quàm lapis ejus nominis ferrum. Hic est ille Protheus, qui se in omnium rerum formas mutat, & propterea precium earum, & mensura statuitur. Hoc est copiè illud cornu Amaltheum, ex quo omnis generis fructus & dona uberrimè promuntur. Argentum enim cum sit mutum per se, loquitur pro omnibus, & mutos dicacissimos efficit: cum sit immobile sua vi, omnibus tamen animalibus & inanimatis motum impertit: cum sit inanimatum & quasi res mortua per se, ipsi homini inter vivos civiliter mortuo, hoc est, egeno, vitam suggerit, & præterea gaudium, lætitiâ, famam, virtutem, honestatem & reliqua omnia, quæ vel optari in hac vita possunt. Nullum aliud præsentius Nephthes argento invenitur, quod ex mœsto, melancholico, labori & dolori obnoxio homine lætabundum & hilarem, nec non quieti deditum reddit. Tale medicamentum ut conquirant homines, quomodo se macerant, etatem suam terunt, vitam impendunt, bona congerunt, non satis à me explicari pro tempore potest: Alii in Indias occidentales, alii ad Orientales & ad ipsos Antipodas navigant, novasque terras & insulas nunquam non quarunt, argento, aut fructibus argento vendendis feraces: Nonnulli septentrionalibus oris usque adeò se credunt, ut in ipsa glacie concreti, vix spem in patriam reditus habeant, aut ursis ferisque aliis præ-

da fiant. Quidam cœu viatores celerrimi, totum orbem velis suis, tanquam alis, pervolant; ut Jupiter non solus aquilas ex Delphis emisisse dicatur, quæ terram circum circa pervolarint, & in unum eundemque locum redierint, cum ternæ ejusmodi aquilinæ naves idem iter ultima hac ætate apud homines absolverint, idque potissimum eam ob causam ut Argentinum illum celeberrimum, prope fretum Magellanicum, fluvium, cerne-
rent, indeque dona amplissima reportarent, quod quibusdam feliciter cellisse notum est. Argentum est, inquam, quod petitur & congeritur ex alio in nostrum orbem, ex quo Regina pecunia nascitur, quæ genus & formam non solum, sed & potentiam, favorem, amorem, sapientiam & doctrinam hominibus donat, sive jure ordinario seu præpostero. Ordinario, quia hoc Reges, Principes & reliqui Magistratus legitime regnant & justitiam exercent, non ut illud lucrentur, sed per illud subditos regant. Præpostero, quia hoc multis dat potentiam, quibus jus negat, favorem, qui odio digni potius essent, qui amorem persequendi, sapientiam, qui revera sunt stulti, & doctrinam, qui ineruditi. Mercurius est, qui in argento satis ex candore & splendore, aliisque proprietatibus elucens, omnibus hæcenus dictis imperat. Detur, nullum unquam fuisse Mercurium. Ergo nec argentum, nec aurum, nullaque metalla alia. Mercurius Hermaphroditus, & mater & pater est metallis perfectis, licet ad imperfecta quoque sulfur extraneum à Mercuriali natura assumat. Nam quod sulfur in perfectis existere dicitur, nihil aliud est, quàm ipsius Mercurii portio maturior & magis cocta, nihilque magis habet commune cum sulfure vulgari, quàm nomen. Ad septimam primogenitam mihi, prolem, aurum, nunc sermo-

*Magellani
Draci &
Candeni.*

VII. De
Auro, ejus-
que utili-
tate.

nem converto, quod omnibus numeris magis absolu-
tum est, quàm argentum. Hoc enim veluti sexus mascu-
lini illud fœminei habetur. Masculis autem debetur
Primogenituræ jus, non fœminis: si spectes pulchritu-
dinem & speciositatem hujus mei filii, auri, nihil eo a-
mabilius, aut politius animadvertes: si durabilitatem
& constantiam, nihil in igne fortius, animosius, aut mi-
nus cedens, si preciositatem, nihil dignius aut precio-
sius; si pondus, colorem, extensionem & substantiæ te-
nuitatem, in omnibus hisce palmam obtinere præ aliis.
facile concedes, in cujus laudes, tanquam mundi terre-
stris post hominem epitomes, si excurram latius, nemo
propterea jure mihi succenseat, nisi fortè ille, qui sensu
communi destituatur. Pulchritudo in auro tanta est,
ut non immeritò Solem cœlestem dicatur repræsentare,
qui omnium rerum creatarum pulcherrimus & ho-
mini utilissimus est; quippe sine quo ille in perpetuis te-
nebris versaretur; & negotiorum, rerumque humana-
rum confusio fieret, ut unum ab alio discerni non pos-
set: Ita & aurum nisi res humanas luce sua quasi illustra-
ret, illæ nullò rerum habito discrimine, penitus confun-
derentur. Hinc ab omnibus unicè appetitur aurum,
tanquam pulchrum & preciosum. Quod pulchrum e-
nim amicum est, & vice versâ, veluti Theog. teste, Mu-
sæ in Cadmi nuptiis Epithalamion hoc cecinerunt:

Ὅτι καλὸν φύλον ἐστὶ,

τὸ δ' ἔ' καλὸν, ἔ' φύλον ἐστὶ.

Imò pulchritudo regnum absque satellitiò, victoria abs-
que dissensionè & monstrum sine vitio naturæ dicitur.
Quæ cum auro insit, hinc illud regnum victoriosum ob-
tinet in omnes sibi faventes & deditos. Ideò nullus dis-
sentit ab eo, qui ipsi primas non conferat; nullus ipsi
contra-

contradicit appetitu, qui ipsi non maximè obsequatur. de durabilitate & constantia in igne aliisque elementis inprimis gloriari posset, tanquam heros aliquis. invictus & Hercules Alexicacus: Omnes pugnæ Anthei validissimè sustinet, ut & Acheloi, sive illi se in ignes, seu aquas, seu alias formas vertant:

Uni siquidem nil deperit auro

Ignibus,

ut Poëta inquit. Ideò non immeritò æternitatis in terris symbolum est & imago aurum non corruptibile, ut reliqua omnia ex quatuor elementis composita corpora. Hic est verè Terræ filius. Centimanus, qui quotiescunque matrem suam tangat, vires revocat, & subinde novas acquirit. Hic est cygnus ille. invulnerabilis, qui nec Herculi, nec Marti cedit, clypeo tectus tutissimo. Apollo jaculator & morbicida, miles, auratæ militiæ Eques, Æsculapi pater, & Medicinæ inventor est hic idem, cui nec aliquod genus morbi aut monstri resistat, cui nihil in terris par sit, excepta animâ humanâ: In auro omnia sunt temperatissima, etiam contraria in summis qualitatibus, ita ut calor non excedat frigus, nec siccitas humiditatem, sed humor siccitatem & frigidam æstus coërceat, & ad æqualitatem anaticam qualitatum reducat, quæ est summa temperies. Quod de temperatissima regione ultra Tropicum Cancræ sita, in occidentali parte mundi, narratur, ubi nec gelu, nec æstus, nec pluviam, nec siccitates sint immodicæ, nec morbi infestent homines, nec insecta aut venenosa nociva habeantur, unde senium incolis longævum accidat, tanquam in Paradiso, aut campo Elysio viventibus, hoc verius de temperatura auri affirmari poterit, in quod nec corruptio, nec mala constitutio ulla incidat. In hoc

elementa manent non mutata, semper in suo vigore & temperie, queisq; nulla caries aut putrefactio obvenit. Unum non excedit alterum dominatu, nulla ibi rixa de superioritate, nec querela de contemptu: Omnia sunt unum. Quod de pollicis humani ossiculo, Hebræis Luz dicto, quidam (quàm verè, nescio) affirmant, id nunquam destrui vel absumi posse, ut resurrectionis humanæ quasi seminium sit, & fundamentum seu rudera fabricæ supra illud construendæ, si ita se habet, sanè cum auro incorruptibili quid affinitatis & occultæ naturæ obtinet; quod etiã in calvaria intra suturas & dentes mortuorum inventum scribit Albertus Magnus. Hinc absque dubio homo manibus aurum tractare gestit, tanquam documentum suæ resurrectionis & æternitatis post mortem futuræ, oculis animoque sitit & toto pectore prosequitur, cupiens sese; si digestibile foret; eo pascere & reficere, nec non veluti gratissimo pignore viscera inaurare, quemadmodum de Arthemissa, Cariæ reginâ legitur, quod Mausoli sui mariti demortui vivum sepulchrum & Mausoleum esse maluerit, quàm passâ sit, eum extra sese computrescere. Hic amor auro exhibetur ob virtutem nec non pulchritudinem, quæ est maximè durabilis. Virtus, quæ sit in auro, præter in igne constantiam, à Medicis satis innuitur, qui illud in foliis, limaturâ aut pulvere cum electuariis, confervis aut syrupis suis propinant ægris, tanquam singulare cordis restaurativum, in quo nec falluntur; quia ratio id dictat & experiëntia attestatur. Quomodo enim non in illa domo, quæ ad eò firmissimè clausa est undique, ut vix ullus humana vi, nisi rarissimus intrare possit, magnalia & mysteria medicinæ abditissima continebuntur? Videmus, quod Creator tritici medullam

cortice & paleis texerit, nucem putamine, castaneam denso & rugoso, amygdalum lapideo tegmine cinxerit, quæ res homini sunt maximè utiles. Frustra itaq; aurum tam firmo claustro & robore donasset, nisi quid intus longè preciosius, quàm in nucibus istis tegeretur: τὰ κάλα, δύσκολα, pulchra, difficilia & rara, cara semper æstimantur. Idem de auro verum est. In homine substantiarum omnium tam spiritualium, quàm corporalium imago est verissima, in auro, hominis. Hujus cor aurum reficit, dum à mundi corde seu solè vim genitalem infusam gerat, quam accepit à Sole cœlesti, ut reddat cordi humano, tanquam soli microcosmi. Hinc consensus est omnium gentium in auro, uti rerum mensurabilium mēsurā & precia bilium precio; in quo omnes nationes, etiam linguis differentes, tanquā in libro aperto legunt dotes rarissimas, propter quas cæteris reb. meritò anteferri debeat. In aureo hoc libro studēt Chymici, Medici, Politici & ferè quotquot sunt mercatores & mechanici; verùm alii vix primam ejus literam accusandi, alii vix alteram verè præcipiunt, paucissimi ad mysteria omnium quinq; penetrāt. Cambiatores & Eucliones, ejus maximè amantes & abundātes, nil nisi in superficie hærent, & splendorē ejus admirantur, veluti pueri quid rarū & coloratum in fabis reperiētes: qui hoc probè nōrunt, quòd eo ad merces coēmēdas, cibaria & delicias cōparandas utendū sit, præterea nihil. Ideoq; parū differūt à brutali genere, quod fæni usum optimè uovit, at qd & unde sit, omnino ignorat. De pōdere & reliquis auri accidētibus nihil addo, quæ alibi copiosè referūtur. Hæc itaq; omnia, quæ dispersim attingi potius, q̄ explicavi, p̄ dignitate, facile auro prærogativam præ omnib. preciosis rebus (aliàs quidem caris propter raritatem, non autem ob medicinalē

cinalem virtutem, cum quædam & venenosæ sint intra corpus humanum, ut adamas ipse) addicabunt, atque sic mihi, qui auro omnem hanc vim præbui, tanquam filio, Regnum mundanorum omnium sub homine exsistentium, ascribent & confirmabunt. Unum adhuc superest beneficium, quo ego Mercurius humanum genus hisce sæculis beavi & felicissimum reddidi, quod tantum est, ut potius omnium ante dictorum servitiis carere deberet, quàm hujus commoditate, idque est opus typographicum, seu typi ex metallica materia, utpote plumbo, stanno & antimonio, fusi & concinnati. Horum ea est utilitas, ut nullis præconiis aut laudis commemoratione satis celebrari unquam possint. Germania non minùs, quàm Ægyptus illa antiqua, inventrix & cultrix subtilissimarum artium, hoc munus reperit prima, & cæteris orbis partibus communicavit: Unde Philippus Beroaldus quodam Hendecasyllabo:

*O Germania muneris repertrix,
Quo nil utilius dedit vetustas,
Libros scribere, qua doces premeudo.*

Eadem Germania horrendum illud tonitru pyrii pulveris & tormentorum, de quibus jam ante meminimus, invenit & foris dedit, ut præterea innumera alia in artibus mechanicis inventa: Unde taceant lividi illi & iniqui censores, ne dicam mendaces, qui hæc dona à nobis, quoad materiam, à Germanis, quoad formam, producta & profecta, alteri nescio, cui materiae aut genti ascribere conentur; quasi illi suis nugis factum infectum, album nigrum, & contra, reddere possint, nugatores pessimi: Hæc duo munera Arti Martique dicata, tantæ sunt dignitatis, ut reliqua omnia, ex Metallis parata, longè antecedant: Priori illo artificii genere instructi

Typographia.

Germania typographiam invenit & dedit.

Eadem machinas bellicas invenit & ministravit.

structi bini in uno die plus literarum exscribere poterunt, quàm bis mille alii, quæ res admiratione & stupore dignissima est: Non opus itaque, ut Anser mihi jactet pennas suas, aut Vitulus & Ovis pelles, Apisve ceras: Ego omnes illorum conatus hoc uno invento stratagemate longè prævenio, & post me relinquo: quia ego Mercurius metallicus, si saltem figuras literarum seu typos in me recepero, solus hæc omnia effecta dabo, dummodo Linum cum chartis suis & atramento oleoso mihi servilem operam præstet. Ipse ego sum Mercurius metallorum pater, sub quo illa omnia militant, & sua officia homini præstant, quodlibet pro suo talento & munere: Alia ex his palatia Regum & Principum exornant, inque iis excubias agunt: alia ad diversas functiones, ut militiam & mechanicas operationes adhibentur, utpote calidissimo corpore præstantia. Nonnulla servitia in officinis pharmacopolarum & culinis peragunt. Quædam in subterraneis locis & tectis vigilant pro hominum usu, & incolumitate: Atque ego omnibus amorem præbeo, præsertim primogenito Auro, post Argento, de hinc stanno, hinc cupro, post plumbo, denique ferro. Pro diversis enim quorumque ingeniis illis faveo, & applaudo, utpote naturæ meæ similibus. Nam tria illa ultima multum de natura sulfurea à me aliena obtinent, quartum sive stannum minus, adhuc minus argentum; omnium minimum Aurum. Quod Scylurus ille Scytharum Rex, qui 80. liberos mares ex diversis uxoribus suscepit, his omnibus documenti reliquit, ut concordiam foverent inter se exemplo hastilium multorum simul comprehensorum, non frangibilem, singulorum autem facile, id meis quoque filius sex numero saltem, præter semimetalla legitimis, at

longè fortissimis, si mutuas sibi præstent operas, invictis, sin minus, vincendis facillè, dictum & inculcatum velim. Aurum superiores partes & primogenituræ jus teneat & defendat. Huic argentum succedat, & deinde reliqua, ita ut omnium servus sit Mars seu ferrum, duri corporis & magni roboris: Dura ne conterant mollia, & hæc illis cedant: Sic nobilissimum temperamentum ex his omnibus fiet, quod non sit nimis durum, nec molle, nec calidum, nec frigidum, sed moderatum, & ad caliditatem & humiditatem inclinans, in qua temperie vita humana consistit, nec non primogeniti mei forma & anima, quam si quis ex aliis, in quibus potentiâ est & delitescit, poterit extrahere, & cum aliis filiis meis, a ut me ipso conjungere, tum idem jus, quod nunc est primo, ad reliquos perveniet. Est enim omnium meorum filiorum una natura respectu mei, at valdè differens ratione educationis: Nam nigrum illum durissimum, quasi Æthiopem, genui in locis nimis calidis & siccis, in quibus sulfureus fumus in magna copia erat. Hinc ille adustus est, & facie nigellus, minimumque mei præ se fert, quoad faciè externam, intrinsecus verò in visceribus lineamenta mei corporis tam expressè refert, quàm ullus ex reliquis. Nec verò propterea despiciendus erit, quia niger est & multum sæculentiæ obtinet. Nam si cæteri quinq; aliquando morte perirèt, ille esset hæres regni. Huic colore p̄similis est subfusco & livido Saturnus, qui ingenio mollis est & docilis, at memoria non admodum tenaci. Conceptio ejus facta est in loco lutulento & impuro, hoc est, in utero, phlegmate & melancholia obfeso. Unde spiritus ejus graveolentiam maximam de se mittit, præsertim si calefiat. Ad hunc non minima regni portio spectabit, si saltem quatuor ejus fratres an-

nuerint,

*Natura
Marsis.*

Saturni.

nuerint, qui sunt majori auctoritate, quàm ille: Nihilominus omnium illorum examinatus est & scrutator; quia proximè ad meam naturam accedit mollitiè, à qua *Cupri.* tamen sulfureis fœcibus contaminatus recedit. Natalis tertii mei filii, rubea facie cōspicui aliquanto felicior est; quia ille maturioris est texturæ & carnis succiplenæ, injuriisquæ æstivi aëris perferendis maximè idoneus. At tamen adusta bile porracea ex rubro virescente infectus est, & ad omnia officia minus habilis: scabie lepræ non absimili vexatur ut plurimum, si calorem sentiat externum intolerabilem. Inflammationem intrinsecus patitur viscerum & sitim gravissimam. Hic post tres alios Regno succedit, quorum duos etsi superet maturitate, tamen ab illis puritate & æqualitate seu temperie *Jovis.* longè superatur. Omnium docilissimus est Jupiter, Regiæ profus indolis & complexionis, cui nihil deest, nisi facies rubicundior & perseverantia in æstu solari. Ad hunc multorum bonorum redundat, si uni ex fratribus se ritè copulaverit, ita ut ex duobus una Hermaphroditica corporis constitutio fiat. Hic est ille, qui juvare potest multos, dum rectè agnoscatur, & non pater pro filio, nec filius pro patre, sumatur. In quibusdam hujus pater & filius plus præstant, quàm ipse. Hic tamen est, sine quo nepos ab avo regnum impetrare queat, cum id nefas sit vivente patre, nisi consentiente. Hi quatuor eo ordine succedent nobis, si quando regnum ad alios propagandum sit. Ex quibus, Arbitrè justissime, pro tuo candore & integritate judicii, facile discernes, quo jure mihi regnum hoc, de quo disceptatur, debeat, nempe meritis tum meis, tum meorum filiorum in humanum genus copiosissimis; quibus, si nihil obtinero, ac sententia pro alio quocunque lata fuerit, fortè ex posteris

meis non ignobilis ultor hujusce meæ injuriæ apparebit, qui te repetundarum accusaturus est, nostrumque jus in integrum restitui curabit: Si ferro, si auro res gerenda est, nostrarum partium haud pauci adfuturi sunt. Si machinis bellicis aut tormentis alióve genere instrumentorum, quod justitiæ detrahitur, requirendum erit, suffragatores quam plurimos habiturus sum. Tu saltem innue, cui votum hujusce regni dēs ac prærogativam, à singulis præsentibus affectatam, concedas, ut tandem huic liti & expectationi omnium desideratissimæ finis statuatur, ac toti Reipublicæ Mundanæ quies exoptata inde proveniat: Nos, siquidem à vero & justo mens tua nequiquam se deflecti patietur, omni servitii genere tibi nunquam non sumus deditissimi, tuique honoris observatissimi.

Dixerat Mercurius, & silentium per exiguum temporis spacium insequutum est. Tum Arbitr, qui hæctenus singulis dictis attentissimè mentem infixerat, in hunc modum loquutus est.

ARBI-

A R B I T E R.

CONSIDERANTI mihi omnia, æquæque lance trutinanti singula, quæ hæctenus à quoquam Vestrûm dicta & in medium prolata fuerunt; nullum potest amplius contingere dubium; quis tandem Regio præ reliquis dignandus sit nomine: Tanta equidem sunt Vestra in Hominem merita & servitia, ut quotquot estis, æterna laudè & memoria evehi debeatis ad posteros, nih: lominus, ut sunt cœlestium planetarum singulorum sue utilitates; ita ut unus alteri ordine præeat, sic quoque ex vobis mihi videtur præcipuus REGIA CORONA decorandus: Tu Vitule magna & egregia in initio hujus disceptationis protulisti beneficia, quæ in hominem collocas, nec minora, tu Ovis: Anserculè tu quoque inter Heroas nomen obtines, qui omnibus modis humano generi prodesse niteris: Ostrea, & tibi sunt dotes amplissimæ; non minus præconio dignissimæ: Nullus te despexit, licet parva sis Apicula: tu enim dulcedinis ut es mater, sic telum generandi doloris promptissimum geris: Quis te non admiretur pro merito tuo Bombyx tenerri-

me, quod tantillus tanta dona ministros homini: Imò
 & tu linum replevisti mundum tuis muneribus, unde
 laus nunquam interitura te manebit. Tu verò MER-
 CURII, ille es, quem maximè admiror, suspicio, & dignif-
 simum ex omnibus pronuncio. Tua, inquam, merita
 sunt adeo notoria, totique orbi necessaria, ut te RE-
 GEM jure & necessitate ductus, quin constituam, o-
 mittere nō possim: Tu tuos competidores dignitate præ-
 eminentia & honore tantum antecellis, quantum sol cæ-
 teras planetas lumine. In te uno omnium merita com-
 pensantur: In te singulorum officia acquiescunt: In te
 dotes cunctorum conveniunt. Tu es orbis miracu-
 lum, splendor & lumen. Tu es terræ decus, glo-
 ria & columen: Tu es mundi asylum, anchora
 & vinculum. Post animam humanam nihil te
 creatum nobilius, præclarius aut utilius. Quod
 igitur virtus tua peperit, officium meruit & ser-
 vitium postulat; En accipe Brabeion, DIADEMA
 REGIUM, ut impofterum REX MUNDA-
 NORUM OMMIUM SUB HOMINE EXI-
 STENTIUM dici, pronunciarī & proclamari
 debeas, volentibus, aut invitis omnibus. Quo
 dicto, ex auro Coronam, quam abscondebat sub pallio,
 protulit, inque MERCURII, procumbentis in genua,
 caput imposuit.

Atque

Atque sic, licet omnium in hoc cœtu presentium
corda livore perfusa sint erga eum, quem vilissimum
censebant, Dominum ac Regem suum jam factum, ta-
men cum Arbitri sententia semel lata non potuerit in-
dubium revocari, singuli eò, unde accesserant, regressi
MERCURIUM Regem factum terris omnibus dicti-
târunt. Arbiter quoque dimisso conventu sese domum
suam recepit: Deo omnium bonorum largitori
sit gloria in æternum,
Amen.

F I N I S.

2/2

A/SK

